PRÁVNICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY

Mezinárodněprávní obchodní studia

Katedra mezinárodního a evropského práva

Bakalářská práce

Právní aspekty vystoupení z mezinárodní organizace

Vladimír Sokolík

Brno 2017

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „**Právní aspekty vystoupení z mezinárodní organizace**“ zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.*

V Brně, dne 13. dubna 2017

vlastnoruční podpis autora

Touto cestou bych rád poděkoval panu JUDr. Davidu Sehnálkovi, Ph.D. za jeho trpělivost a cenné rady. Dále bych chtěl poděkovat všem kantorům Právnické fakulty Masarykovy univerzity za sdílení jejich vědomostí a inspirativních myšlenek.

V neposlední řadě děkuji svým rodičům, bez jejichž podpory bych neměl možnost vystudovat, a kteří vždy při mne stáli.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá vystoupením členského státu z mezinárodní organizace s přihlédnutím k aktuální problematice vystoupení z Evropské unie. V úvodu práce jsou analyzovány typy zániku členství v mezinárodních organizacích, které jsou následně aplikovány na konkrétní případy. Druhá část práce je věnovaná otázce vystoupení z Evropské unie v období před přijetím Lisabonské smlouvy a možnosti vystoupení v aktuálním znění Smlouvy o Evropské unii. Závěr práce patří problematice vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska z Evropské unie a právními důsledky takového jednání.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mezinárodní organizace, Evropská unie, zánik členství, jednostranné vystoupení, Lisabonská smlouva, Brexit

ABSTRACT

This submitted thesis deals with the withdrawal of a member state from an international organization, considering the actual problematic of the withdrawal from the European Union. The introduction analyzes different types of membership termination in the international organizations, which are applied to the specific examples afterthat. The second part is dedicated to the question of the withdrawal from the European Union before an adoption of the Lisbon Treaty and also deals with possibilites to do that in accordance with a current version of the Treaty of European Union. The final part belongs to the problematic of the United Kingdom's withdrawal and legal consquences.

KEY WORDS

International organization, European Union, membership termination, unilateral withdrawal, Lisbon Treaty, Brexit

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK ... 8
ÚVOD ... 9
1. ZÁNIK ČLENSTVÍ V MEZINÁRODNÍ ORGANIZACI ... 12
1.1 Vystoupení z mezinárodní organizace ... 12
1.2 Vyloučení z mezinárodní organizace ... 15
1.3 Sukcese ... 17
2. ROZPAD VERSUS SEPARACE ... 20
2.1 Rozpad mezinárodně uznaného státu ... 20
2.2 Separace území od suveréna ... 24
3. VYSTOUPENÍ Z EVROPSKÉ UNIE ... 27
3.1 Situace před Lisabonskou smlouvou ... 27
3.2 Článek 50 Smlouvy o Evropské unii ... 31
4. DŮSLEDKY VYSTOUPENÍ Z EVROPSKÉ UNIE ... 35
4.1 Právní důsledky ... 35
4.1.1 Vnitrostátní právo ... 35
4.1.2 Mezinárodní smlouvy uzavřené EU ... 36
4.2 Režimy vztahů mezi EU a nečlenskými státy ... 38
4.2.1 Norský model ... 39
4.2.2 Švýcarský model ... 40
4.2.3 Turecký model ... 42
4.2.4 Model Světové obchodní organizace ... 43
5. BREXIT ... 45
ZÁVĚR ... 47
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ ... 48
MONOGRAFIE A ODBORNÁ LITERATURA ... 48
ODBORNÉ ČLÁNKY ... 50
PRÁVNÍ PŘEDPISY A SOUVISEJÍCÍ DOKUMENTY ... 53
JUDIKATURA ... 56
INTERNETOVÉ ZDROJE ... 57
OSTATNÍ ZDROJE ... 59

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK A POJMŮ

Brexit	Ukončení členství Spojeného království Velké Británie a Severního Irska v Evropské unii
ČNR	Česká národní rada
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
EHP	Evropský hospodářský prostor
EP	Evropský parlament
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
LN	Společnost národů
MMF	Mezinárodní měnový fond
NATO	Severoatlantická aliance
OSN	Organizace spojených národů
Rada	Rada Evropské unie
RB	Rada bezpečnosti Organizace spojených národů
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SFRJ	Socialistická federativní republika Jugoslávie
SNR	Slovenská národní rada
Soudní dvůr	Evropský soudní dvůr, respektive Soudní dvůr Evropské unie
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
VÚ	Vídeňská úmluva o smluvním právu
WTO	Světová obchodní organizace

ÚVOD

„Nesjednocujeme státy, sjednocujeme národy.“[1]

Touto větou začíná Jean Monnet, jedna z nejvýznamnějších postav Evropy 20. století, své dílo Paměti. Tento francouzský politik je mnohými nazýván „*Otcem Evropských společenství*“ či dokonce „*Otcem Evropy*,“[2] ovšem je nutno mít na paměti, že ačkoliv právě on stál za zrodem dnešní Evropské unie, nebyl zcela prvním člověkem, který se snažil spojit národy na starém kontinentu formou mezinárodní organizace.

Evropská historie zná mnoho pokusů o vytvoření nadstátních celků, které samozřejmě nelze označit za mezinárodní organizace v dnešním slova smyslu. Druhů takových společenství bylo nespočítaně, jejich podrobnější přehled by sám vydal minimálně na diplomovou práci. Snad jako příklad lze uvést nejznámější útvary v našem prostoru, tedy Rakousko-Uhersko či dřívější téměř tisíc let trvající Svatá říše římská. Chtělo by se říci, že právě tato „organizace“, od 15. století s přídavkem „národa německého“, která sdružovala země s křesťanskými panovníky, se tvářila jako nadstátní, ovšem ve skutečnosti ani ona nikdy univerzálnosti nedosáhla.[3]

Všechny pokusy o vytvoření jakési neutrální unie na evropském kontinentu dříve či později selhaly. Poslední tragická snaha o integraci evropských států vyústila v krvavou druhou světovou válku. Již během ní na politickou scénu vstoupil Jean Monnet a lidé z jeho okolí, kteří prosazovali myšlenku uvedenou v úvodním výroku. Právě oni si jako jedni z prvních uvědomovali, že pro zachování politické stability, kontinentálního míru a ekonomického růstu je

---

[1] MONNET, Jean. *Paměti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 17.
[2] FRANSEN, Frederic J. *The Supranational Politics of Jean Monnet: Ideas and Origins of the European Community.* Westport, CT: Greenwood Press, 2001 s. 5.
[3] KADLECOVÁ, Marie a kol. *Právní dějiny*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 197.

zapotřebí sjednotit ne státy, ale právě národy.[4] Jeho myšlenky s pomocí tehdejšího francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana převzali i evropští politici, a tak se začaly krok po kroku pokládat základy dnešní Evropské unie.

Monnet se Schumanem samozřejmě nebyli prvními průkopníky v oblasti moderních mezinárodních organizací. Na přelomu 19. a 20. století vzniklo hned několik desítek institucí založených dle dnešního mezinárodního práva veřejného. S velkým očekáváním a nadějí lidstvo hledělo na Společnost národů (dále jen „LN“)[5] založenou po první světové válce, která byla de facto předchůdkyní současné Organizace spojených národů. Ovšem ani LN nebyla během své relativně krátké existence schopna splnit svůj základní úkol, tedy zabránit vzestupu nacismu a fašismu, které vedly ke druhé světové válce. Ostatně své selhání si uvědomili na posledním Shromáždění v dubnu 1946 i samotní delegáti.[6]

Během posledních 70 let pak vznikly stovky mezinárodních organizací, jejichž členské státy vyjadřují svou participací názor na konkrétní problematiku a zájem podílet se na jejím řešení. Došlo ke světové globalizaci, během níž jsou takřka všechny státy propojeny ekonomicky, hospodářsky i politicky.

Klišé věčně trvající stability však dostihlo i dnešní uspořádání světa, a tak v posledních několika letech nastává jakýsi paradox, kdy si státy opět pohrávají se separatistickými myšlenkami. Tyto tendence zaznamenáváme nejen v rámci mezinárodních organizací, ale také v rámci jednotlivých států. Nejčerstvějším příkladem je blížící se ukončení členství Spojeného království Velké Británie a Severního Irska v EU (a s tím související snahy Skotska o separaci v rámci Spojeného království) a snahy dalších, zejména východoevropských států bývalého tzv. Východního bloku, opustit projekt společné Evropy. Starý kontinent tak stojí před další etapou svého vývoje, v níž musí čelit novým nastalým výzvám a učinit mnohá zásadní rozhodnutí, která budou mít dopad nejen na budoucnost Evropy, ale také jejích jednotlivých států.

---

[4] MONNET, 2012, op. cit., s. 170.
[5] V angličtině League of Nations, zkráceně LN.
[6] GIBBONS, S. R. a MORICAN, P. *The League of Nations and UNO*. London: Longman, 1970, s. 71.

Cíle práce

Cílem této bakalářské práce je nastínit možné důsledky, které mohou nastat v případě vystoupení členského státu nejen z mezinárodní organizace, ale především z Evropské unie. Prostřednictvím úvodní kapitoly, jež bude analyzovat různé druhy zániku členství v mezinárodní organizaci prostřednictvím příkladů z historie, pak budou dané poznatky aplikovány na případy České republiky a Kosova, které si jako nové státy musely znovu vydobýt své místo v mezinárodním společenství, ovšem každý z nich z jiné startovní pozice. Druhá část práce se bude věnovat problematice vystoupení z Evropské unie před a po přijetí Lisabonské smlouvy. S ohledem na aktuální situaci týkající se odchodu Spojeného království Velké Británie a Severního z projektu společné Evropy tak budou uvedeny možnosti nového uspořádání vztahů vystoupivšího státu s Evropskou unií a jejich analogie k již existujícím modelovým vztahům mezi Evropskou unií a evropskými nečlenskými zeměmi.

1. ZÁNIK ČLENSTVÍ V MEZINÁRODNÍ ORGANIZACI

Mezinárodní organizace jsou sdružení států s mezinárodněprávní subjektivitou, která na základě právního aktu, jímž byla zřízena, mají vlastní stálé orgány a trvale vykonávají úkoly jim uložené členskými státy.[7] Důvodů k založení mezinárodních organizací je hned několik, ale všechny organizace mají jedno společné – státy je zakládají k plnění společných zájmů a k dosahováních společných cílů, ke kterým se členové zavázali.[8] Nejdůležitějším faktem však zůstává, že všechny mezinárodní organizace vznikají na základě mezinárodní smlouvy mezi třemi a více státy, tedy na základě vůle stran.[9] Co se týče zániku členství, pokud pomineme ukončení zánikem samotné organizace,[10] souvisí ukončení členství v mezinárodních organizací právě s vůlí, a to buď členského státu nebo samotné mezinárodní organizace. Stejně jako vztahy uvnitř i vně organizace, také institut ukončení členství je regulován mezinárodním právem. S ohledem na výše uvedené tedy rozlišujeme dva způsoby – vystoupení a vyloučení.[11] Zvláštní případ zániku členství je pak sukcese.

1.1 Vystoupení z mezinárodní organizace

Vystoupením z mezinárodní organizace rozumíme dobrovolný zánik účasti státu na mezinárodní smlouvě, kdy stát tzv. vystoupením přestává být smluvní stranou. Jedná tak na základě vlastní vůle (unilaterální způsob) nebo na základě společné vůle vystupujícího státu a zemí druhých (souhlasný způsob).

---

[7] POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část*. 6., dopl. a rozšř. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 271.

[8] BAŇOUCH, Hynek; FEDORKO, Martin. *Mezinárodní organizace*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2000, s. 19.

[9] POTOČNÝ, ONDŘEJ, 2011, op. cit., s. 284.

[10] Např. zánikem Rady pro vzájemnou hospodářskou pomoc současně zaniklo členství všech signatářských států, vč. Československa.

[11] POTOČNÝ, Miroslav; ŠIBAJEVA, Jelena Aleksejevna. *Právo mezinárodních organizací*. Praha: Panorama, 1984, s. 17.

Nejčastějším důvodem může být fakt, že členský stát se nadále neztotožňuje s cíli stanovenými v zakladatelské mezinárodní smlouvě, nebo pokud mezinárodní organizace přestane být schopna plnit úkoly, které jí členské státy zadaly.[12] Důvody samozřejmě mohou být také politické, například když komunistická Korejská lidově demokratická republika vystoupila v roce 1993 z Mezinárodní agentury pro atomovou energii.[13]

V neposlední řadě mohou členské státy použít pohrůžku vystoupení z mezinárodní organizace k prosazení vlastních zájmů. V novodobé historii OSN se tak stalo pouze jedinkrát v případě Indonésie, která odmítla v roce 1964 uznat existenci nově vzniklého království Malajsie kvůli svým územním nárokům. Indonéští představitelé především nesouhlasili s jmenováním Malajsie mezi nestálé členy Rady bezpečnosti OSN (dále jen „RB"). Když se v roce 1965 tak stalo, odeslala Indonésie oficiální žádost o vystoupení z OSN Generálnímu sekretáři OSN.[14]

Právě jednání Indonésie vyvolalo otázku, zda lze unilaterálně vypovědět mezinárodní smlouvu v případě absence klauzule umožňující vystoupení. Všeobecně v mezinárodním právu veřejném platí zásada *pacta sunt servanda,* jedno z klíčových pravidel mezinárodního smluvního práva.[15] Znamená to, že mezinárodní smlouva zřízená pro dosažení nějakého účelu či cíle nemůže být vypovězena jednou ze smluvních stran, pokud tato smlouva neobsahuje možnost jednostranného odstoupení. Jedinou výjimku z této doktriny tvoří aplikace zásady *clausula rebus sic stantibus*,[16] na kterou se odvolávala právě Indonésie. Důležité je mít na vědomí, že Charta OSN žádné ustanovení o dobrovolném vystoupení

---

[12] Například selhání LN při plnění úkolu zamezení válečným agresím, viz Úvod této práce.
[13] DAVID, Vladislav; SLADKÝ, Pavel; ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 222.
[14] LIVINGSTONE, Frances. Withdrawal from the United Nations: Indonesia. *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. 1965, vol. 14, no. 2, s. 638 [cit. 1. 2. 2017].
[15] ŠTURNA, Pavel; ČEPELKA, Čestmír; BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 19.
[16] KELSEN, Hans. Withdrawal from the United Nations. *The Western Political Quarterly* [online]. 1948, vol. 1, no. 1, s. 34 [cit. 1. 2. 2017].

implicitně neobsahuje, její znění v oblasti ukončení členství se omezuje v kapitole II, 5. a 6. článku na dočasné suspendování práv člena či vyloučení člena ostatními státy.[17] S absencí takového ustanovení navíc souvisí i neexistence případné sankce za vystoupení (některé organizace, jako např. EU takovými sankcemi disponují).[18] Dochází tak k problému, kdy je třeba rozhodnout, zda stačí „pouhá“ vůle suverénního státu, aby mohl bez jakýchkoliv následků opustit organizaci založenou na základě mezinárodní smlouvy, jejíž smluvní stranou je vystoupivší stát a je jí tak dobrovolně vázán.[19] Názor na tuto problematiku stále sjednocený není, ovšem s ohledem na unilaterální odstoupení Indonésie od Charty OSN by vůle suveréna měla stačit, neboť ačkoliv byla sama vázána mezinárodní smlouvou, nebylo ji - vzhledem k absenci samotné možnosti odstoupení od smlouvy - za co sankcionovat.[20]

Logicky se nicméně také nabízí použití Vídeňské úmluvy o smluvním právu (dále jen „VÚ“),[21] jakožto důležité normě mezinárodního smluvního práva, která z větší části kodifikovala mezinárodní právní obyčeje.[22] Problematiku výpovědi či odstoupení od smlouvy, která takovou klauzuli neobsahuje, což je případ právě Charty OSN, řeší VÚ v článku 56. Jeho znění připouští možnost odstoupit od smlouvy, pokud je potvrzeno, že bylo úmyslem stran připustit možnost výpovědi nebo odstoupení, nebo pokud to lze vyvodit z povahy smlouvy. Z povahy Charty OSN, jakožto mírové smlouvy požívající globálně nejvyšší vážnost, se však nedá předpokládat, že strany měly v úmyslu připustit možnost odstoupení. Na případ Indonésie, která se odvolávala na zásadu podstatné změny poměrů, lze pak tedy aplikovat článek 62. Jedná se o situace, kdy existence určitých poměrů tvořila

---

[17] Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora ze dne 26. června 1945. In: *treaties.un.org* [online]. United Nations [cit. 1. 2. 2017].
[18] AUST, Anthony. *Handbook of International Law*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 180.
[19] KELSEN, Hans. T*he Law of the United Nations: A Critical Analysis of Its Fundamental Problems.* 7th ed. New Jersey: The Lawbook Exchange, Ltd., 2008, s. 126.
[20] Srov. LIVINGSTONE, 1965, s. 642-643.
[21] Vídeňská úmluva o smluvním právu ze dne 23. 5. 1969. In: *treaties.un.org* [online]. United Nations [cit. 1. 2. 2017].
[22] ŠTURMA, ČEPELKA, BALAŠ, 2011, op. cit., s. 9.

podstatný základ souhlasu stran se smlouvou.[23] Pokud Indonésie vyjádřila svou vůli být vázána Chartou OSN a mezitím došlo k podstatné změně společensko-politických okolností, které hrají důležitou roli při tvoření obsahu mezinárodních smluv, měla pak teoreticky opravdu možnost unilaterálně odstoupit od takové smlouvy.[24]

Jak by se postupovalo klasicky v praxi se však řeší stále pouze v akademické rovině, neboť Indonésie nakonec svou žádost o vystoupení stáhla a Valné shromáždění OSN ji aklamací přijalo zpět mezi členské státy.

1.2 Vyloučení z mezinárodní organizace

Institut vyloučení z organizace taktéž není obvyklou součástí zakladatelských smluv mezinárodních organizací. Pokud tomu tak je, jedná se o případy, kdy státy mohou být vyloučeny z důvodu systematického porušování základních cílů a úkolů organizace či neplnění povinností členského státu vůči mezinárodní organizaci.[25] Zpravidla se však jedná o prostředek krajního řešení, kterému předcházejí sankce mírnějšího charakteru, jako je dočasné zbavení práv, pozastavení členství nebo dočasné zbavení členství.

Systémem sankcí disponují ve svých zakladatelských smlouvách téměř všechny globální mezinárodní organizace, jako OSN, Rada Evropy, Liga arabských států či Mezinárodní měnový fond (dále jen „MMF“). V případě OSN došlo pouze jedinkrát k omezení mandátu členského státu. Stalo se tak v roce 1974 Jihoafrické republice kvůli tamnímu apartheidu a odmítnutí účasti obyvatel tmavé pleti na politickém dění v zemi, čímž hrubě porušovala Chartu OSN. Valné shromáždění ji tehdy zbavilo práva účastnit se na plenárních schůzích a omezilo její volební právo na Valném shromáždění.[26] Podstatně delší období suspendace, tentokrát v případě

[23] TÝČ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 69.
[24] ŠTURMA, ČEPELKA, BALAŠ, 2011, op. cit., s. 181.
[25] POTOČNÝ, ŠIBAJEVA, 1984, op. cit., s. 18.
[26] CHESTERMAN, Simon; FRANCK, Thomas M.; MALONE, David. *Law and Practice of the United Nations: Documents and Commentary*. New York: Oxford University Press, 2008, s. 192.

Ligy arabských států, zažil Egypt mezi lety 1979-1989 poté, co tehdejší egyptský prezident Anwar Sadat navštívil Jeruzalém a podepsal s Izraeli mírovou smlouvu.

Nejhorší formu sankce, tedy vyloučení z mezinárodní organizace, zažilo i samotné Československo, a to v případě MMF. Změna politického režimu i orientace československé ekonomiky na Sovětský svaz, navíc zamítnutí Marshallova plánu a kritika prozápadní politiky i samotného MMF a pravidelné nedodání informací o stavu československých financí vedly nejprve k odmítnutí členů MMF znovuzvolit československého zástupce do funkce výkonného ředitele.[27] Poté, co v roce 1953 u nás proběhla předem neohlášená (a s MMF nekonzultovaná) měnová reforma a Československo bylo v prodlení se splátkou prostředků vypůjčených od MMF, považoval Výkonný výbor MMF takové jednání za hrubé porušení závazků vůči této organizaci.[28] V září 1953 pak přijal Sbor guvernérů rezoluci o suspendaci Československa s lhůtou do konce roku zaplatit veškeré své závazky. Ty ovšem Československo nikdy nezaplatilo, a tak s účinností od ledna 1954 bylo vyloučeno z MMF a o rok později z celého Brettonwoodského systému.[29]

Výše uvedené příklady se týkaly organizací, které měly systém sankcí implementovaný ve své zakladatelské mezinárodní smlouvě. Jsou ovšem i organizace, které příslušnou smluvní úpravou nedisponují a musí se tak řídit mezinárodním právem veřejným. Pro řešení takových případů lze vzít v úvahu opět aplikaci Vídeňské úmluvy o smluvním právu, konkrétně článek 60 odstavec 2. Na základě jeho ustanovení jsou druhé strany oprávněny jednomyslnou dohodou přerušit provádění smlouvy, a to zcela nebo zčásti nebo ji úplně ukončit, pokud jedna ze stran podstatně poruší mnohostrannou smlouvu. Definice podstatného porušení lze pak nalézt v dalším odstavci a lze jej vyložit buď jako odmítnutí

---

[27] MARKOVÁ, Jana. Postavení České republiky v Mezinárodním měnovém fondu. *Český finanční a účetní časopis*, 2014, roč. 9, č. 3, s. 97.
[28] ŠTIKOVÁ, Radka. Členství Československa v Mezinárodním měnovém fondu v období 1945-1954. *Mezinárodní vztahy*, 2009, roč. 44, č. 3, s. 84.
[29] SOHN, Louis B.: Expulsion or Forced Withdrawal from an International Organization. *Harvard Law Review* [online]. 1964, vol. 77, no. 8, s. 1406 [cit. 1. 2. 2017].

smlouvy, které VÚ nedovoluje, nebo jako porušení ustanovení, které je podstatné pro uskutečnění předmětu a účelu smlouvy.[30] Ze stylu jazyka, jakým jsou tyto články konstruovány, lze odvozovat, že případ vyloučení je tím posledním krajním řešením situace, proto VÚ také vyžaduje společný postup poškozených stran při dovolávání se porušení smlouvy jako důvodu jejího skončení.[31]

1.3 Sukcese

Sukcese je třetí možnost ukončení členství v mezinárodní organizaci. Jedná se o situaci, kdy dojde k zániku státu a přechodu práv a závazků ze státu zaniklého na stát nástupnický. Základní myšlenkou sukcese je zajistit přetrvání právního vztahu při změně subjektů mezinárodního práva.[32] Před kodifikací pravidel sukcese platilo obecné pravidlo, že se zánikem státu jakožto subjektu mezinárodního práva zanikla i účast na sjednaných mezinárodních mnohostranných smlouvách, přičemž nástupnickému útvaru nebylo umožněno stát se bez dalšího smluvní stranou.[33]

Mezinárodní společenství v čele s Komisí OSN pro mezinárodní právo proto kodifikovalo nejednotnou praxi států v problematice sukcese do dvou mezinárodních úmluv, které byly schváleny ve Vídni. Jsou to Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke smlouvám z roku 1978[34] a Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke státnímu majetku, státním archivům a státním dluhům z roku 1983.[35] Tyto dvě úmluvy sice upevňují vyjednávací pozici nově vzniklých států v mezinárodním společenství, naráží ovšem na neochotu států se k nim připojit. První úmluva je sice platná, připojilo se k ní ovšem pouze 22 států. Druhá úmluva

---

[30] TÝČ, 1995, op. cit., s. 68.
[31] ŠTURMA, ČEPELKA, BALAŠ, op. cit., s. 175.
[32] DAVID, Vladislav. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2011, s. 171.
[33] DAVID, SLADKÝ, ZBOŘIL, 2005, op. cit., s. 174.
[34] Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke smlouvám ze dne 23. srpna 1978. In: *legal.un.org* [online]. United Nations [cit. 16. 2. 2017].
[35] Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke státnímu majetku, státním archivům a státním dluhům ze dne 8. dubna 1983. In: *legal.un.org* [online]. United Nations [cit. 16. 2. 2017].

v platnost ani nevstoupila a není ani pravděpodobné, že se tak vůbec někdy stane.[36] Otázka nástupnictví v mezinárodních organizacích není vyřešená formou mezinárodní úmluvy dodnes. S ohledem na dosavadní praxi států však platí pravidlo, že k sukcesi do členství v mezinárodních organizacích nedochází.[37] Nově vzniklé státy tak musí projít přijímacím procesem dle pravidel každé mezinárodní organizace, přičemž pro posouzení každé otázky sukcese se berou v úvahu také mezinárodní obyčeje a precedenty.

Z výše zmíněného však existují určité výjimky, kdy se některým státům podařilo udržet si členství v organizacích prostřednictvím mezinárodně uznané sukcese. Vždy se ovšem jednalo o specifické případy, které se posuzovaly samostatně. Například v roce 1947 se Indie (člen OSN od roku 1945) rozpadla na Indii a Pákistán. Zatímco Indie jako taková byla Valným shromážděním OSN prohlášena za pokračovatele Indie, nový stát Pákistán musel oficiálně požádat o členství. Tento „indický precedent“ následně využilo Rusko po rozpadu Sovětského svazu (dále jen „SSSR“). Prohlásilo se za pokračovatele SSSR a po souhlasu ostatních bývalých svazových republik převzalo automaticky členství nejen v OSN, ale i v ostatních mezinárodních organizacích. V kontrastu s tím ostatních 12 sovětských republik muselo o členství požádat (s výjimkou Běloruska a Ukrajiny).[38] Ve prospěch úspěšné sukcese Ruské federace hrálo několik faktorů. První z nich byl, že se sovětské Rusko po roce 1917 samo prohlásilo nástupnickým státem imperiálního Ruska, druhý, že i po rozpadu SSSR zůstalo Rusko demograficky i geograficky jedním z největších států světa, a třetí, že pokud by OSN neuznalo Rusko jako nástupnický stát, ztratilo by tím i své zastoupení v RB OSN a především by se snížila jeho politická prestiž na mezinárodním poli.

[36] AUST, 2010, op. cit., s. 361.
[37] DAVID, 2005, op. cit., s. 178.
[38] AUST, 2010, op. cit., s. 373.

V neposlední řadě mu pomohla podpora bývalých sovětských republik spojených ve formujícím se postsovětském uskupení Sdružení nezávislých států.[39]

Naprosto opačný případ představuje rozpad Socialistické federativní republiky Jugoslávie (dále jen „SFRJ“) na pět nových států mezi lety 1991 a 1992, přičemž jeden z nich byla federace Srbska a Černé hory s názvem Svazová republika Jugoslávie. Zatímco ostatní čtyři státy si zažádaly o členství v OSN jako státy nově vzniklé (a členství jim bylo po splnění přijímacího procesu uděleno), Svazová republika Jugoslávie se prohlásila za nástupnický stát bývalé SFRJ a počítala s automatickou sukcesí včetně členství v OSN. V září 1992 ji ovšem Rada bezpečnosti neuznala jako právního nástupce SFRJ a členství ji bylo de facto zrušeno. Členem se Jugoslávie znovu stala až po pádu režimu prezidenta Miloševiče, kdy nová politická reprezentace upustila od nároků na sukcesi a řádně si podala žádost o přijetí.[40]

Výše zmíněné příklady dokazují fakt, že každý případ sukcese je svým způsobem unikátní a bez existence relevantní mezinárodní kodifikace jde jen velmi těžko aplikovat precedenty a jednotná pravidla na každý z nich. Svou roli samozřejmě také hraje politicko-geografická síla zúčastněných stran a s tím související vliv na globální události.

---

[39] MULLERSON, Rein. The Continuity and Succession of States, by Reference to the Former USSR and Yugoslavia. *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. 1993, vol. 42, no. 3, s. 477 [cit. 16. 2. 2017].

[40] AUST, 2010, op. cit., s. 373-374, dále také MULLERSON, 1993, op. cit., s. 492-493.

2. ROZPAD VERSUS SEPARACE

Předmětem této kapitoly je rozlišení otázky rozpadu jednoho státu na dva či více nové státní celky a separace části území od již existujícího suverénního státu. V první podkapitole je na příkladu Československa popsán postup při zániku existující entity na základě konsensu, utváření dvou nových subjektů mezinárodního práva a vyřešení právního nástupnictví zaniklého státu, přičemž zřetel je především dán na vyřešení problematiky členství nových států v mezinárodních organizacích, jejichž členem byl zaniklý stát. Druhá podkapitola se naopak zabývá separací části území existujícího suveréna, kdy nově vytvořený stát není plně uznán jak zachovaným původním státem, tak mezinárodním společenstvím. Jako příklad se zde nabízí Kosovo.

2.1 Rozpad mezinárodně uznaného státu

Důvodů pro rozpad státního celku je hned několik, ovšem tato podkapitola se zaměřuje v souvislosti s Československem na rozdělení státu formou vzájemného konsensu dvou národů koexistujících v jedné federaci. Samostatný stát Čechů a Slováků vznikl v roce 1918 na základě teorie práva národů na sebeurčení, kterou mj. zmínil i prezident USA Woodrow Wilson ve svém prohlášení 14 bodů. Konkrétně v bodě X. hovoří o předpokladu budoucího autonomního vývoje rakousko-uherských národů.[41]

Samozřejmě v následujících desetiletích se podmínky pro založení nového státu na základě výše zmíněné teorie podstatně ztížily. Specifickým momentem v procesu vzniku nových států pak byl rozpad tzv. Východního bloku, jehož hegemonem byl Sovětský svaz. Světové společenství počítalo se vznikem nových národnostních států, které nahradily jednotlivé dřívější sovětské republiky. S čím se ovšem ve formující se politické mapě Evropy moc nepočítalo, bylo rozdělení Československa na dva samostatné státy. Ačkoliv se zpětně zdají být vztahy mezi

[41] Fourteen Points. In: *The Avalon Project* [online]. Lillian Goldman Law Library, Yale Law School, 2008 [cit. 7. 1. 2017].

Čechy a Slováky žijícími v jednom státě ideální, k úplné harmonii měly velmi daleko.

Proces novodobého rozpadu Československa začal s tzv. Sametovou revolucí v roce 1989 a rozpadem Východního bloku na jednotlivé národnostní státy. Po letech tak v československém politickém prostředí opět vyvstala otázka slovenského osamostatnění. Zásadní se ukázaly být volby do jednotlivých národních rad i obou komor Federálního shromáždění v červnu 1992. Zatímco na českém území propadlo Občanské fórum dosavadního premiéra Pitharta ve prospěch Občanské demokratické stany Václava Klause, na Slovensku byly veškeré pravicové strany zastávající myšlenku jednotného Československa doslova smeteny Hnutím za demokratické Slovensko Vladimír Mečiara, který naopak prosazoval striktní konfederaci nebo úplné rozdělení.[42] Ke spojení obou stran nakonec došlo na federální úrovni v čele s posledním federálním ministerským předsedou Janem Stráským, přičemž Klaus i Mečiar si ponechali premiérské funkce na úrovni národních rad. Již v té době se vedla ostrá jednání o budoucnosti státního uspořádání Československa, která eskalovala v období prvních dvou červencových týdnů roku 1992. Prvním impulsem vzájemné národnostní roztržky bylo odmítnutí kandidatury Václava Havla na prezidenta republiky většinou Slováků ve Federálním shromáždění jak v prvním, tak v druhém kole.[43] Poslední naděje na další existenci společného státu Čechů a Slováků pak vyhasly jednostranným vyhlášením Deklarace o svrchovanosti Slovenska SNR dne 17. července 1992, na které okamžitě reagoval prezident Václav Havel svou abdikací na úřad prezidenta České a Slovenské Federativní Republiky.[44]

Následující události do konce roku 1992 pak nabraly rychlý spád, kdy se dolaďovaly detaily finálního rozpadu Československa. V listopadu přijalo

---

[42] STEIN, Eric. *Česko – Slovensko: konflikt – roztržka – rozpad*. Praha: Academia, 2000, s. 80.
[43] WOLF, Karol. *Podruhé a naposled aneb Mírové dělení Československa*. Praha: G plus G, 1998, s. 82.
[44] WOLF, 1998, op. cit., s. 84.

Federální shromáždění ústavní zákon č. 541/1992 Sb.,[45] který řešil majetkové vypořádání mezi českou a slovenskou částí ČSFR. Pro účely této práce je důležitý čl. 4, který se týká nástupnictví obou států v mezinárodních organizacích týkajících se financí. Na základě tohoto článku byla členská kvóta ČSFR v Mezinárodním měnovém fondu a finanční závazky ČSFR rozděleny podle principu určeného MMF.[46] Kapitálové vklady a ostatní závazky ČSFR vůči organizacím vyjmenovaným v čl. 4 pak byly rozděleny na základě principu podílu počtu obyvatel České republiky a obyvatel Slovenska v poměru dva ku jedné.[47] Definitivní konec Československa pak nastal 25. listopadu 1992, kdy po několikadenním jednání byl Federálním shromážděním schválen zákon č. 452/1992 Sb.,[48] na základě kterého ČSFR zanikla k 31. prosinci 1992 a deklarující Českou republiku a Slovenskou republiku jako nástupnické státy. Z hlediska budoucího postavení obou států na mezinárodním poli byl zvlášť důležitý předposlední článek č. 8 odst. 2, podle kterého byly oba nástupnické státy oprávněny svým jménem uzavírat mezinárodní smlouvy vůči třetím státům ještě před zánikem ČSFR, přičemž tyto smlouvy vstoupily v platnost se zánikem ČSFR.[49]

Vzhledem k faktu, že Československo po celou dobu své existence uzavřelo více než 2800 mezinárodních smluv a bylo součástí až 60 mezinárodních organizací,[50] musela ČNR i SNR přijmout řadu norem, jejichž obsahem byla úprava budoucích vztahů obou států vůči mezinárodnímu společenství. Pro ČR byl důležitý ústavní zákon č. 4/1993 Sb.[51] V jeho prvním článku hned ČNR deklaruje ponechání

---

[45] Ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 1. 2017].
[46] Čl. 4 zákona č. 541/1992 Sb.
[47] Čl. 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 541/1992 Sb.
[48] Ústavní zákon č. 452/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 1. 2017].
[49] Čl. 8 odst. 2 zákona č. 452/1992 Sb.
[50] DRTINOVÁ, Daniela. Sukcese do smluv a rozpad ČSFR. *Mezinárodní vztahy*. 1997, roč. 32, č. 4, s. 58.
[51] Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 1. 2017].

dosavadního ústavního a právního režimu ve statusu platnosti (s výjimkou norem vztahujících se k územní existenci ČSFR).[52] Toto ujednání se vztahovalo samozřejmě i na dosavadní mezinárodní smlouvy, jejichž sukcesorem Česká republika byla (stejně jako nová Slovenská republika). V tomto ústavním zákoně mj. česká strana zakotvila uznání všech států a vlád, které ke dni svého zániku uznávala i ČSFR.[53] Pro zdůraznění vážnosti se usnesla ČNR 17. prosince 1992 (den po schválení ústavního zákona č. 1/1993, Ústavy České republiky) na Prohlášení České národní rady k parlamentům a národům světa, ve kterém se ČR přihlásila k převzetí práva a závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž byla vázána ČSFR. Výslovně je zde konstatováno, že v souladu s platnými zásadami mezinárodního práva a v rozsahu jím stanoveném se ČR jako nástupnický stát bude s účinností od data rozdělení ČSFR považovat za vázanou mnohostrannými i dvoustrannými úmluvami, jejich stranou byla k tomuto datu ČSFR. Zároveň potvrzuje na základě sukcese členství v mezinárodních organizacích, jako je Rada Evropy, OSN, MMF, Světové bance, GATT či Evropské bance pro obnovu a rozvoj.[54]

Zatímco právní nástupnictví v případě mezinárodních smluv proběhlo bez větších problémů, zejména významné mezinárodní organizace neakceptovaly obnovení členství České republiky na základě pouhé sukcese, což bylo dáno především rozdílnými podmínkami členství v jednotlivých mezinárodních společenstvích. Například přijímacím procesem de novo musela ČR projít v případě Rady Evropy, jejímž členem se ČR stala až 30. června 1993. Zjednodušeným řízením, konkrétně aklamací, se pak ČR stala na základě doporučení Rady bezpečnosti 17. ledna 1993 členem OSN (jejímž zakladatelem bylo paradoxně právě Československo). Naopak například MMF respektoval přání federativní vlády na rozdělení členské kvóty a poměrné rozdělení závazků (viz výše), které oba

[52] Čl. 1 zákona č. 3/1993 Sb.
[53] Čl. 5 odst. 1 zákona č. 3/1993 Sb.
[54] Usnesení České národní rady č. 116 o schválení Prohlášení České národní rady k parlamentům a národům světa ze dne 17. prosince 1992. In: *Digitální parlamentní knihovna* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [cit. 9. 1. 2017].

nové státy akceptovaly a ČR tak bylo obnoveno retroaktivně členství k 1. lednu 1993. Ve zkráceném formálním postupu a taktéž na základě sukcese vzniklo retroaktivně k 1. lednu 1993 členství ČR v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.[55]

2.2 Separace území od suveréna

Evropa v 90. letech zažila ještě jedno velké dělení, a to tou nejhorší možnou variantou, tedy válkou. Týkalo se to bývalé multietnické Socialistické federativní republiky Jugoslávie (dále jen „SFRJ"), která se sérií válek mezi jednotlivými národy rozpadla na několik nových národnostních států, včetně Kosova.

Počátky kosovských snah o suverenitu sahají do roku 1974, kdy byla přijata rozsáhlá a co se týče právní stránky velmi problematická dvojjazyčná ústava SFRJ měnící dosavadní federaci de facto na konfederaci autonomních republik jednotlivých národů a etnických menšin.[56] Pro Socialistickou autonomní republiku Kosovo tato ústava pak deklarovala autonomní status s vlastní autonomní vládou, orgány a parlamentem fungujícím v rámci (kon)federace.[57] Takto široce pojatá autonomie na centrální moci zavdávala Kosovu pocit samostatnosti a možnost otevřít v budoucnu otázku cesty k vlastnímu státu.

Zlom nastal na konci září 1990, kdy Srbsko vyhlásilo novou ústavu. Na jejím základě sice byla Kosovu ponechána formálně autonomie, nicméně Srbsko již nebylo státem s mocí vycházející ze „*srbského lidu a ostatních národů a národností*", ale „*demokratickým státem srbského lidu.* "[58] Z původně samostatného územního celku se tak stal pouhý teritoriální útvar bez větší formy autonomie a pod

---

[55] DRTINOVÁ, 1997, op. cit., s. 60-61.

[56] ŠTĚPÁNEK, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo: kosovská otázka ve 20. století.* Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 244.

[57] GRUDA, Zeinullah. Some Key Principles for a Lasting Solution of the Status of Kosovo: Uti Possidetis, the Ethnic Principle, and Self-Determination. *Chicago-Kent Law Review*, 2004, vol. 80, No. 1, p. 387 [cit. 10. 1. 2017] .

[58] WELLER, Marc. *Contested statehood: Kosovo's Struggle for Independence*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 38.

názvem Kosovo a Metochie byl naplno přičleněn k Srbsku.[59] Navíc Kosovští Albánci ztratili status národnosti a bez ohledu na jejich majoritní zastoupení na problematickém území se z nich stala národnostní menšina.

Potlačování lidských práv a neustálé utlačování Kosovských Albánců na jejich vlastním území vedlo v září 1991 k vyhlášení suverénní a nezávislé Kosovské republiky na základě tajného referenda, kde se z 87% zúčastněných voličů vyjádřilo téměř 100% ve prospěch samostatného státu. Mezinárodní společenství však kosovské snahy nezajímaly, pouze Albánie jako jediná země toto vyhlášení nezávislosti oficiálně uznalo.[60] Bezvýchodnou situaci se rozhodlo bez mandátu OSN vyřešit NATO vojenskou intervencí, kterou později odůvodňovalo odvrácením humanitární katastrofy.[61] V reakci na to přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci č. 1244/1999, která opravňovala pobyt zahraničních vojsk na území Kosova a konstituovala základní prvky fungování kosovské administrativy pod patronací Mise OSN v Kosovu.[62] Tento stav vydržel do 17. února 2008, kdy Kosovo jednostranně vyhlásilo úplnou nezávislost na Srbsku.

Prvotní očekávání celosvětového uznání nového suverénního státu se však velmi rychle změnilo ve zklamání.[63] Vzhledem k námitkám Ruska a Číny, že šlo o akt porušující mezinárodní právo, se obrátila bělehradská centrální vláda na Mezinárodní soudní dvůr v Haagu s žádostí o přezkoumání legálnosti unilaterálního vyhlášení nezávislosti Kosova. Ten 22. července 2010 rozhodl, že k porušení mezinárodního práva nedošlo, neboť nezávislost nebyla vyhlášena dočasnými oficiálními orgány Kosova ustanovenými na základě rezoluce RB OSN

---

[59] ŠTĚPÁNEK, 2011, op. cit., s. 431.

[60] ISTREFI, Kushtrim. *Secession, Statehood and the Recognition of Kosovo: An examination of Kosovo's statehood under International Law*. Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing, 2010, s. 8.

[61] WELLER, 2009, op. cit., s. 154.

[62] Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 ze dne 10. června 1999. In: *UN.org* [online]. United Nations [cit. 10. 1. 2017].

[63] Během prvních dvou měsíců od vyhlášení kosovské nezávislosti na Srbsku uznalo Kosovo pouze 36 ze 192 členů OSN (celkem 19%), viz HEHIR, 2010, op. cit., s. 174.

č. 1244/1999, nýbrž reprezentanty Kosovských Albánců stojícími mimo oficiální administrativu.[64]

Vyhlášením své nezávislosti na Srbsku se Kosovo ocitlo na mezinárodním poli prakticky osamoceno. Ani po necelých deseti letech není stále plnohodnotným a rovným členem mezinárodního společenství, stejně tak ani OSN. Dosud ho uznává lehce nad polovinu členských států OSN (111 ze 193). Co se týče uznání ze strany EU, ještě 18. února 2008 přijala Rada Evropské unie stanovisko, na jehož základě se každý členský stát EU individuálně rozhodne s ohledem na jeho vnitrostátní praxi a mezinárodní právo, jaké stanovisko zaujme ve vztahu ke Kosovu.[65] Na základě tohoto stanoviska uznalo nezávislost Kosova celkem 23 z 28 členských států. EU doposud neformulovala jednotný postoj k otázce Kosova jako tomu bylo v roce 1992 v případě uznání Chorvatska a Slovinska, a to především kvůli zbývajícím pěti členům odmítajícím Kosovo jako suveréna.[66] Přesto v říjnu 2015 podepsala EU s Kosovem Dohodu o stabilizaci a přidružení, která z Kosova dělá potencionální členský stát v případě, že o členství požádá.[67]

Stejně tak jednotný postoj nemá ani Rada Evropy, jejímž členem Kosovo stále není, ovšem od roku 2013 je členem Rozvojové banky Rady Evropy a o rok později vstoupilo i do Benátské komise. Naopak plnohodnotné členství získala Kosovská republika ve Světové bance a v MMF.

---

[64] Poradní posudek Mezinárodního soudního tribunálu č. 2010/25 ze dne 22. července 2010. In*: ICJ-CIJ.com* [online]. International Court of Justice [cit 10. 1. 2017].

[65] Závěry 2851. zasedání Rady Evropské unie k obecným záležitostem a vnějším vztahům ze dne 18. února 2008. In*: Consilium-Europa.eu* [online]. Evropská rada / Rada Evropské unie [cit. 10. 1. 2017].

[66] Jsou jimi Španělsko, Řecko, Kypr, Rumunsko a Slovensko, tedy státy, které samy čelily či mohou teoreticky v budoucnu čelit separatistickým snahám národnostních menšin na jejich území.

[67] Dohoda o stabilizaci a přidružení mezi Evropskou unií a Evropským společenstvím pro atomovou energii na jedné straně a Kosovem na druhé straně ze dne 27. října 2015. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 10. 1. 2017].

3. VYSTOUPENÍ Z EVROPSKÉ UNIE

Poté, co v květnu a červnu roku 2005 odmítli obyvatelé dvou zakladatelských zemí EU (Francie a Nizozemska), v referendu Smlouvu o Ústavě pro Evropu,[68] která měla kompletně nahradit dosavadní strukturu primárního práva EU, bylo politicky prakticky nemožné jakýmkoli způsobem ratifikovat tento text v jeho nezměněném znění.[69] Začal tak několikaletý proces nového vyjednávání, který vyústil v roce 2007 podepsáním tzv. Lisabonské smlouvy, platné od 1. prosince 2009.[70] Ta nejen že pozměnila obsah primárního práva, přinesla ale také nový institut, který dosud nebyl v primárním právu EU zakotven, a to možnost ukončení členství v EU.

3.1 Situace před Lisabonskou smlouvou

V období před Lisabonskou smlouvou žádná ze zakladatelských smluv EU, dřívějších Společenství, neobsahovala klauzuli otevírající možnost dobrovolného opuštění. Jedinou zmínku o časovém omezení lze nalézt ve Smlouvě o založení Evropského společenství uhlí a oceli, která obsahovala ujednání o expiraci po 50 letech.[71] Důvodů pro tichou absenci takového ustanovení bylo hned několik. Zaprvé se Společenství snažilo vyvarovat samotné existence takové otázky, která byla v rozporu se sdílenými cíli, za druhé zakotvení možnosti vystoupení by de facto zvyšovalo pravděpodobnost, že by některý z členských států tak učinil, a v neposlední řade by poskytnutí takové možnosti vyvolalo nejistotu v otázkách procesu a následků případného vystoupení.[72] Jasno ani nebylo, jak by se takové

---

[68] Smlouva o Ústavě pro Evropu ze dne 29. října 2004. In: *EUR-lex* [právní informační systém] Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 4. 3. 2017].

[69] PIRIS, Jean-Claude. *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis.* Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 25.

[70] Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství ze dne 13. prosince 2007. In: *EUR-lex* [právní informační systém. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 4. 3. 2017].

[71] Čl. 97 Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli ze dne 18. dubna 1951. In: *euroskop.cz* [online]. Odbor komunikace o evropských a institucionálních záležitostech Úřadu vlády České republiky [cit. 4. 3. 2017].

[72] ATHANASSIOU, Phoebus. Withdrawal and Expulsion from the EU and EMU: Some Reflections. *Legal Working Paper Series* [online]. Evropská centrální banka. 2009, no. 10, s. 9-10 [cit. 4. 3. 2017].

jednání dotklo samotných obyvatel (i právnických osob) vystoupivšího státu či jeho zaměstnanců pracujících v zemích EU, případně jaká by byla budoucnost evropských institucí, které by měly sídlo v daném státu.[73]

V kontextu s výše uvedeným je důležité zmínit ustanovení deklarující uzavření Smluv na dobu neurčitou, které bylo zakotveno v čl. 312 Smlouvy o založení Evropských společenství[74] a v současné době je inkorporováno v čl. 53 Smlouvy o Evropské unii (dále jen „SEU“)[75] a čl. 356 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“).[76] Zvyšuje se tím důležitost Smluv jakožto základu pevného a trvalého svazku, který je odlišuje od klasických mezinárodních smluv taktéž uzavřených na dobu neurčitou. Tato skutečnost je umocněna i v preambuli SEU, která hovoří o *„potřebě vytvoření pevných základů podoby budoucí Evropy“*, a dále také v čl. 1 SEU upravující *„vytváření stále užšího svazku mezi národy Evropy.“*[77] Z těchto faktorů vyplývá, že vrcholní signatáři Smluv nepředpokládali možnost, že by některý z členů opouštěl projekt společné Evropy, obzvláště za předpokladu, kdy by EU dlouhodobě plnila cíle určené jejími členskými státy.[78] Konkrétněji se pak k časové neomezenosti vyjádřil Soudní dvůr Evropské unie (tehdy ještě Evropský soudní dvůr, dále jen „Soudní dvůr“ nebo „SDEU“) v rozsudku Komise Evropských společenství v. Francie, když judikoval premisu, že „***nelze předpokládat zánik*** *ustanovení Smlouvy. Členské státy souhlasily s vytvořením Společenství na* ***dobu neomezenou****, se stálými institucemi vybavenými reálnými pravomocemi a vycházejícími z omezení suverenity nebo*

[73] HERBST, Jochen. Observations on the Right to Withdraw from the European Union: Who are the „Masters of the Treaties“? *German Law Journal* [online]. 2005, vol. 6, no. 11, s. 1757 [cit 4. 3. 2017].
[74] Smlouva o založení Evropských společenství ze dne 26. února 2001. In*: euroskop.cz* [online]. Úřad vlády České republiky [cit. 4. 3. 2017].
[75] Smlouva o Evropské unii ze dne 7. února 1992. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017].
[76] Smlouva o fungování Evropské unie ze dne 30. března 2010. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017].
[77] SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář.* Praha: C.H. Beck. 2010, s. 190.
[78] ATHANASSIOU, 2009, op. cit., s. 11-12.

přenesení pravomocí z členských států na Společenství.“[79] Soudní dvůr tak zavdal další odlišovací znak EU od ostatních mezinárodních organizací a potvrdil věčnost smluv (a s tím související vyšší míru obtížnosti v případě, že by členský stát chtěl vystoupit).

Stejně jako v případě chybějícího ustanovení o dobrovolném odstoupení od Charty OSN,[80] nabízela by se možnost aplikace Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Rozdíl mezi oběma situacemi je ovšem v tom, že zatímco OSN je (ač požívá globálně u svých členů nejvyšší vážnosti) mezinárodní organizací v klasickém slova smyslu, EU stojí kdesi na rozhraní mezi mezinárodní organizací a unikátní formou konfederace.[81] Unie jakožto nadstátní útvar navíc disponuje vlastním systémem práva, které má aplikační přednost před právem národním, rozhodnutí Soudního dvora jsou právně závazná pro soudy členských států a orgány EU mohou vydávat právní normy přímo ukládající práva a povinnosti obyvatelům členských států.[82] Ostatně i Soudní dvůr ve svých rozhodnutích několikrát zdůraznil nadstátní charakter EU a odlišil tak Smlouvy od obyčejných norem mezinárodního práva. Poprvé se tak stalo v rozhodnutí Van Gend en Loos, kde Soudní dvůr definoval Smlouvy jako *„něco více než pouhou dohodu, která by zakládala vzájemné povinnosti mezi smluvními stranami.“* Tento rozsudek však vešel do podvědomí především díky formulaci práva EU jakožto *„**nového právního řádu** mezinárodního práva, v jehož prospěch se státy ve stále větším rozsahu vzdávají svých suverénních práv a jehož subjekty nejsou jen členské státy, ale rovněž jejich státní příslušníci.“*[83] Soudní dvůr tak přiřkl Smlouvám přímý účinek a tím odlišil

[79] Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 1971. Komise Evropských společenství v. Francouzská republika. Věc C-7/71. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017].
[80] Viz s. 7-8 této práce.
[81] Srov. FELD, Lars P. The European Constitution Project from the Perspective of Constitutional Political Economy. *Public Choice* [online]. 2005, vol. 122, no. 3/4, s. 419 [cit. 4. 3. 2017]. .
[82] ATKINSON, Glen W. Legal Foundations of European Economic Integration. *Journal of Economic Issues* [online]. 1984, vol. 18, no. 2, s. 509 [cit. 4. 3. 2017].
[83] Rozsudek Soudního dvora (velký senát) ze dne 5. února 1963. Van Gend en Loos v Nederlandse Administratie der Belastingen. Věc C-26/62. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017].

primární evropské právo od klasických mezinárodních smluv, neboť ty zavazují své subjekty, tedy suverénní státy, zatímco Smlouvy chrání a zavazují i individuální práva obyvatel EU.[84]

Proti absolutní svrchované moci a vůli členských států se znovu vyslovil Soudní dvůr v dalším stěžejním rozsudku Costa v. ENEL[85]. V něm už SDEU nedefinoval komunitární právo jako *nový právní řád*, ale již jako „*integrální součást právních řádů členských států*“, tedy de facto jako nový právní řád vnitrostátního práva. Dále SDEU upřesňuje, že *„skutečnost, že členské státy přenesly práva a povinnosti vznikající na základě Smlouvy ze sféry vnitrostátního práva do právního řádu Společenství, s sebou nese trvalé omezení jejich suverénních práv, nad nímž* ***jednostranný akt*** *neslučitelný s koncepcí právního řádu Společenství nemůže převážit.“*.[86] Soudní dvůr tak opět potvrdil, že zájmy EU převyšují zájmy jednotlivých členských států a jejich vůli.

Bylo tedy možné před přijetím Lisabonské smlouvy vystoupit z EU „jen tak“ na základě čl. 62 VÚ? Odpovědi na tuto otázku se rozcházejí. Cíle stanovené Smlouvami jsou dlouhodobého charakteru a z jejich formulace vyplývá, že se neočekává jejich dosažení v horizontu roků. Evropská unie pak není klasickou mezinárodní organizací, ale systémovou entitou stojící na pomezí mezinárodní organizace a konfederace. Také evropský *nový* právní řád se stálé vyvíjí směrem k silnější integraci a harmonizaci národních právních řádů a Soudním dvorem je i po několika desetiletích od rozsudku ve věci 26/62 považován stále za *nový*.[87] Záleželo by tedy na okolnosti, která by podstatně změnila směřování EU zakotvené v cílech Smluv.

---

[84] SPIERMANN, Ole. The Other Side of the Story: An Unpopular Essay on the Making of the European Community Legal Order. *European Journal of International Law* [online]. 1999, vol. 10, no. 4, s. 766 [cit. 4. 3. 2017].

[85] Rozsudek Soudního dvora (velký senát) ze dne 15. července 1964. Flamino Costa v. E.N.E.L. Věc C-6/64. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikování Evropské unie [cit. 4. 3. 2017].

[86] SPIERMANN, 1999, op. cit., s. 775.

[87] Bod 21, věta 2. Posudku Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017].

Velmi složité je pak určit, jaká extrémní změna okolností by musela nastat, aby legitimizovala vystoupení členského státu z tak úzkého svazku jako je EU. Zjednodušeně řečeno by dosažení daných cílů narušil i samotný vystoupivší stát, neboť by se vzepřel hodnotám vyjádřeným ve Smlouvách, čímž by porušil povinnosti, ke kterým zavázal nejen sebe, ale delegací části své suverenity na orgány EU také i své občany [88]. Ani já jakožto autor této práce nemám na takovou možnost jasný názor, přesto se s ohledem na výše uvedené přikláním spíše k názoru, že před Lisabonskou smlouvou existovala pouze teoretická možnost vystoupit z EU, a to za cenu ztráty politického i ekonomického kreditu ve světě. Z praktického hlediska se domnívám, že byť některé země měly k odchodu z EU velmi blízko,[89] šance že by se tak před rokem 2009 stalo, se přibližuje nule.

3.2 Článek 50 Smlouvy o Evropské unii

Od 1. prosince 2009 vešla v platnost reformní Lisabonská smlouva. Dokument, který výrazně zasáhl do obsahu Smluv a rozšířil pravomoci orgánů EU však zakotvoval ve svém článku 50 nový a do té doby nemyslitelný institut možnosti jednostranného ukončení členství v Evropské unii.

„1. Každý členský stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.

2. Členský stát, který se rozhodne vystoupit, oznámí svůj záměr Evropské radě. S ohledem na pokyny Evropské rady Unie sjedná a uzavře s tímto státem dohodu o podmínkách jeho vystoupení, s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Unií. Tato dohoda se sjednává v souladu s čl. 218 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie. Jménem Unie ji uzavře Rada, která rozhoduje kvalifikovanou většinou po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.

---

[88] Důležité odlišit delegaci suverenity ne na EU jako takovou, ale právě na její nadnárodní orgány, včetně SDEU, viz ATHANASSIOU, 2009, op. cit., s. 16

[89] Referendum Spojeného království Velké Británie a Severního Irska v roce 1975.

3. Smlouvy přestávají být pro dotyčný stát použitelné dnem vstupu dohody o vystoupení v platnost, nebo nedojde-li k tomu, dva roky po oznámení podle odstavce 2, nerozhodne-li Evropská rada jednomyslně po dohodě s dotyčným členským státem o prodloužení této lhůty.

4. Pro účely odstavců 2 a 3 se člen Evropské rady nebo Rady, který zastupuje vystupující členský stát, nepodílí na jednáních ani rozhodnutích Evropské rady nebo Rady, která se jej týkají. Kvalifikovaná většina je vymezena v souladu s čl. 238 odst. 3 písm. b) Smlouvy o fungování Evropské unie.

5. Pokud stát, který z Unie vystoupil, požádá o nové přistoupení, podléhá tato žádost postupu podle článku 49.“

Právo na vystoupení z EU se na základě článku 50 může považovat za neomezenou možnost členského státu skončit jeho členství a zároveň vyjadřuje fakt, že EU je dobrovolným společenstvím suverénních států, v kterém není právně přípustné vyžadovat setrvání.[90] Tato nová úprava tak má velký význam především pro zachování vlastní suverenity států a jde vůbec o jediný Smlouvami upravený způsob, jakým může členský stát vystoupit z EU. [91]

Samotný proces vystoupení začíná v okamžiku oficiální notifikace členského státu Evropské radě o jeho úmyslu vystoupit. Samotné oznámení je jednostranným úkonem daného státu a procedura předcházející na národní úrovni je záležitostí dotčeného státu. Co se týče formy a obsahu oznámení, SEU blíže nekonkretizuje jeho podobu, nicméně obecně se předpokládá, že takový formální krok by měl mít jednoznačné znění, aby bylo od počátku jasné, že rozhodnutí vystoupit je v souladu s ústavním pořádkem vystoupivší země.[92] Výstupní procedura po oznámení může mít na základě odstavce 2 dvě různé alternativy.

---

[90] PIRIS, 2010, op. cit., s.111.
[91] SYLLOVÁ, 2010, op. cit., s. 186.
[92] HILLION, Christophe. Leaving the European Union, the Union way: A legal analysis of Article 50 TEU. *European Policy Analysis / Swedish Institute for European Policy Studies* [online], 2016, s. 3 [cit. 4. 4. 2017].

První z nich se týká uzavření dohody mezi členským státem, který chce vystoupit, a Evropskou unií. V takovém případě dojednává dohodu Evropská rada v souladu s čl. 218 odst. 3 SFEU. Na základě tohoto ustanovení, které se týká obecné úpravy při postupu uzavírání mezinárodních smluv EU, Rada Evropské unie (dále jen „Rada“) na doporučení Komise přijme rozhodnutí o zahájení vyjednávání a jmenuje konkrétní vyjednavače nebo vedoucího vyjednavačského týmu Unie.[93] V tomto okamžiku je zajímavý fakt, že zatímco klasické zamýšlené dohody mezi EU a třetími zeměmi mohou být předmětem přezkoumání Soudního dvora v otázce slučitelnosti se Smlouvami, v případě procesu vystoupení z EU Smlouvy s takovýmto přezkoumáním nepočítají. V historii však bylo již mnoho případů, kdy Soudní dvůr intervenoval v různých otázkách a bude zajímavé sledovat, zda se v budoucnosti zapojí do vyjednávání, ať už formou přímé kontroly dohody či vydáním posudku s právním názorem.[94]

Co se týče obsahu samotné dohody, článek 50 hovoří o sjednání *podmínek*, z čehož vyplývá, že obsahem budou stanovená práva a povinnosti EU na jedné straně a práva a povinnosti vystupujícího státu. S ohledem na *budoucí vztahy* obou stran se nepředpokládá, že by odcházející člen kompletně přerušil vazby s EU, proto toto ustanovení počítá s uzavřením dalších vedlejších dohod upravujících vzájemné vztahy po vystoupení.

Ostatní orgány EU samozřejmě z vyjednávacího procesu vyloučeny nejsou. Svůj souhlas musí vydat také Evropský parlament (dále jen „EP“), jakožto orgán volených zastupitelů občanů Evropské unie hájících jejich zájmy. Ještě předtím je však povinností Rady informovat příslušný výbor EP, který na základě čl. 99 odst. 1 Jednacího řádu EP schválí dohodu běžnou většinou.[95] Projednávání v EP se pak, na rozdíl od jednání v Evropské radě či Radě, účastní také europoslanci zastupující odcházející stát.

---

[93] MAZÁK, Ján a JÁNOŠÍKOVÁ, Martina. *Lisabonská zmluva: ústavný systém a súdna ochrana.* Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 42.
[94] HILLION, 2016, op. cit., s. 7.
[95] Čl. 82 Jednacího řádu Evropského parlamentu, 8. volební období. In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, 2014 [cit. 4. 4. 2017].

Poté, co dohodu schválí EP, hlasuje o jejím uzavření s konečnou platností Rada. Ta o uzavření smlouvy s vystupujícím členským státem rozhoduje zvláštní kvalifikovanou většinou stanovenou v čl. 238 odst. 3 písm. b) SFEU.[96] Pokud Rada vysloví svůj souhlas, sjednaným dnem vstoupí smlouva v platnost a v ten okamžik přestanou platit pro vystupující stát Smlouvy.

Druhá alternativa nastane v případě, že se nepodaří uzavřít dohodu mezi EU a vystupující zemí. Odstavec 3 stanovuje dvouletou lhůtu od okamžiku oficiálního oznámení záměru vystoupit Evropské radě. Po uplynutí této doby přestanou automaticky platit pro vystupující stát Smlouvy bez ohledu na to, zda již započala jednání či ne. Lhůtu lze však prodloužit po domluvě dotyčného členského státu s Evropskou radou, která však musí takové prodloužení schválit jednomyslně. Ustanovení pak nespecifikuje, zda dohoda o prodloužení lhůty musí přesně stanovit, dokdy se lhůta prodlužuje, či zda je možno ji prodloužit na dobu neurčitou.

[96] Nejméně 72% členů Rady zastupujících zúčastněné členské státy, které představují nejméně 65% obyvatelstva těchto států.

4. DŮSLEDKY VYSTOUPENÍ Z EVROPSKÉ UNIE

Případné vystoupení z Evropské unie bude mít obrovské následky na fungování nejen vnitrostátního práva, ale zasáhne také do smluvních vztahů mezi vystoupivším státem a nečlenskými zeměmi v oblastech, které měly ve své gesci orgány EU. Ovlivněno bude také postavení vystupujícího státu na mezinárodní scéně, neboť hospodářsky i politicky se ocitne v dočasné izolaci a bude nejspíše muset navázat nové ekonomické vztahy. V této kapitole se tak také pokusím nastínit modely režimů, které by mohly být uplatněny na vystupující stát, a s jejichž aplikací má již EU zkušenosti.

4.1 Právní důsledky

4.1.1 Vnitrostátní právo

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, v případě vystoupení se očekává, že se vystupující člen dohodne s EU na úpravě vzájemných budoucích vztahů. V případě absence takové dohody pak po dvou letech automaticky přestane platit právní moc Smluv v daném státě. Vystoupivší člen tak bude liberován ze své povinnosti implementovat předpisy evropského práva a naopak, zbylých 27 členských států nebude muset dodržovat předpisy EU ve svých vztazích s bývalým členem.[97]

Expirace se však týká nejen Smluv, ale také dalších právních aktů EU, především evropských nařízení jakožto závazných a přímo použitelných norem. Vzhledem k tomu, že Komise reguluje prostřednictvím nařízení důležité oblasti, jako je zemědělství, doprava, potravinový průmysl, či životní prostředí, bude muset vystupující stát paradoxně vyvinout aktivní legislativní a regulativní činnost k právní úpravě těchto oblastí formou vnitrostátních norem.

Co se týče evropských směrnic, ty se koncentrují hlavně na dosažení konkrétního cíle a členským státům nechávají volný prostor k implementaci do

[97] PIRIS, Jean-Claude. If the UK votes to leave: The Seven Alternatives to EU Membership. In: *cer.org.uk* [online]. The Centre for European Reform. 2016, s. 13 [cit. 10. 4. 2017].

vnitrostátního práva. Evropské právo formou směrnic reguluje především otázky spotřebitelského práva, finančních služeb, ochrany osobních údajů či odstranění překážek u produktů.[98] Vystoupivší stát tak bude muset zahájit poměrně zdlouhavý proces přezkoumání národního práva vzniklého na základě implementace směrnic EU a poté rozhodnout, případ od případu, zda ponechá v daných normách vliv evropského práva, modifikuje jejich znění nebo takové legislativní akty zruší a nahradí předpisy novými vnitrostátními.

Vzhledem k faktu, že každé vnitrostátní právo je silně ovlivněno evropským právem, není pravděpodobné, že bezprostředně po vystoupení z EU dojde k rychlé a razantní odluce od znění evropských předpisů. Vystupující země navíc musí vzít v potaz možnost budoucí hospodářské spolupráce s EU a s tím související požadavek zachování evropského standardu produktů a služeb v případě exportu do členských zemí EU, takže by bylo naprosto zbytečné zbavovat se či reformovat evropské normy již implementované do národního práva.

Pro vyřešení takové situace se nabízí opatření, které zavedla Česká národní rada těsně před rozpadem ČSFR, kdy přijala ústavní zákon č. 4/1993 a ponechala tak v platnosti ústavní zákony, zákony a ostatní právní předpisy ČSFR i po zániku Československa.[99]

4.1.2 Mezinárodní smlouvy uzavřené EU

Jednotnou mezinárodní subjektivitu získala EU přijetím Lisabonské smlouvy a odvozuje ji od čl. 47 SEU. Na základě toho je EU nadána pravomocí uzavírat mezinárodní smlouvy se třetími stranami nebo mezinárodními organizacemi. Že se EU v této oblasti velmi angažovala dokazuje fakt, že za celou

[98] HEYWOOD, Debbie. Brexit – the potential impact on the UK's law system. TaylorWessing [online]. *TaylorWessing LLP*, publikováno v červnu 2016 [cit. 10. 4. 2017].
[99] Viz. podkapitola 2.1 této práce.

dobu uzavřela více jak tisíc bilaterálních a mezinárodních smluv prakticky ve všech oblastech ovlivňujících chování jak členských států, tak jejich obyvatel.[100]

Samotné zakotvení právní subjektivity však neznamená změnu dělby pravomocí mezi Unii a členské státy, z čehož vyplývá, že pravomoc EU uzavírat mezinárodní smlouvy není neomezená a je jí pouze svěřena v několika oblastech na základě čl. 2 a násl. SFEU. Proto je potřeba rozdělit mezinárodní smlouvy na ty, které byly uzavřeny na základě výlučné pravomoci EU a na ty, které uzavřela EU společně s členskými státy na jedné straně na základě sdílených pravomocí.

Situace v případě první skupiny smluv, tedy těch uzavřených EU na základě výlučné pravomoci, je poměrně jednoduchá. Takové smlouvy regulují dle čl. 3 SFEU oblast celní unie, hospodářské soutěže, měnové politiky pro členy eurozóny, rybářské politiky a společné obchodní politiky. Podle ustanovení v čl. 216 SFEU vyjednává tyto mezinárodní dohody samotná Evropská unie, stanoví-li tak Smlouvy, a jejich obsah je závazný jak pro orgány Unie, tak i pro členské státy. V praxi to znamená, že smluvními stranami a jedinými signatáři je EU (jakožto subjekt mezinárodního práva) na jedné straně a třetí strana či mezinárodní organizace na straně druhé, přičemž členské státy jsou přímo zavázány takovou mezinárodní smlouvou. Takto uzavřené smlouvy nemají své jasné místo v hierarchii pramenů EU, stojí kdesi mezi primárním a sekundárním právem, proto existuje pojistka v čl. 218 odst. 11, na jejímž základě může být tento typ smluv přezkoumán Soudním dvorem.[101] V okamžiku vystoupení členského státu z EU pak tyto mezinárodní smlouvy přestanou být platné v právním řádu vystupujícího člena, neboť již nebude spadat pod *pravomoci* signatáře, tedy EU. Pro EU jakožto smluvní stranu se pak nic nemění, postačí jen, když notifikuje druhou stranu o snížení počtu členských států.[102]

---

[100] MILLER, Vaughne. Legislating for Brexit: EU external agreements. In*: House of Commons Library* [online]. Commons Briefing Papers. 2017, no. 7850, s. 4 [cit. 10. 4. 2014] .
[101] SYLLOVÁ, 2010, op. cit., s. 754.
[102] VAN DER LOO, Guillaume a BLOCKMANS, Steven. The Impact of Brexit on the EU's International Agreement. In: *ceps.eu* [online]. Centre for European Policy Studies, publikováno 15. července 2016 [cit. 10. 4. 2017].

Problematičtější situace může nastat v případě smluv uzavřených na základě sdílené pravomoci, tedy u tzv. smíšených smluv. Takové kontrakty jsou složeny z kompetencí Unie a kompetencí členského státu. To znamená, že mezinárodní smlouvu vyjedná EU za členské státy jako celek, a k její platnosti a závaznosti je zapotřebí ratifikace každého členského státu na základě jeho vnitrostátního práva.[103] Problém u takovýchto smluv spočívá v rozlišení prvků jednotlivých kompetencí EU a členského státu. Na venek vystupují tyto dohody jako bilaterální, neboť jsou uzavřeny mezi EU a jejími členskými státy na jedné straně a třetí stranou na straně druhé, přičemž samotné dohody odkazují na postavení členského státu jakožto *součást* EU. Navíc řada těchto smluv obsahuje klauzuli omezující jejich teritoriální působnost na území, na něž se vztahují Smlouvy. Z toho vyplývá, že pokud členský stát ztratí status členského státu EU, přestane zároveň být i stranou této dohody.[104] Následující postup v případě zájmu všech stran o zachování takové smlouvy by pak mohl být takový, že dojde k novému vyjednávání, jehož závěry budou muset opět schválit všechny zúčastněné strany, tedy EU, parlamenty členských států, třetí strana a bývalý člen EU.[105]

4.2 Režimy vztahů mezi EU a nečlenskými státy

Členský stát, který vystoupí z Evropské unie, ztratí přístup na jednotný evropský trh, tedy jednu z největších výhod členství v EU. Samozřejmě všechny budoucí vztahy si mohou EU a vystoupivší stát upravit v dohodě o podmínkách vystoupení. Bývalý člen má pak několik možností, jak upravit své hospodářské a politické vztahy nejen s EU, ale s dalšími třetími zeměmi, s nimiž byl doposud zavázán formou bilaterálních smluv zastřešených Unií. Takových modelových situací může být nespočítaně, neboť ve výsledku bude finální dohoda vždy především politickým

[103] MILLER, 2017, op. cit., s. 6.
[104] KOUTRAKOS, Panos. What does Brexit mean for international trade agreements? Mockton Chambers [online]. Mockton Chambers, publikováno 6. července 2016 [cit. 10. 4. 2014].
[105] VAN DER LOO a BLOCKMANS, 2016, op. cit.

rozhodnutím. S ohledem na problematiku současného Brexitu se zaměřím na již existující fungující modely.

4.2.1 Norský model

V souvislosti s tzv. Brexitem se nejvíce skloňuje možnost jít norskou cestou, která by nabídla kompletní přístup na jednotný trh, a to včetně služeb a kapitálu. Právě volný trh se službami a financemi je pro Velkou Británii klíčový, neboť tyto dvě oblasti se podílí přibližně 80 procenty na britské ekonomice.[106] Pro Spojené království by to znamenalo připojit se zpátky k Evropskému sdružení volného obchodu (dále jen „ESVO“)[107] a poté k Evropskému hospodářskému prostoru (dále jen „EHP“), jehož součástí je také EU. Takové členství by přinášelo výhody, neboť Velká Británie by si zachovala čtyři základní svobody, tedy volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu na Evropském vnitřním trhu. EHP navíc nereguluje pro Spojené království tak důležité politiky, jako je rybolov, zemědělství či zahraniční politika. Vystoupivší stát by nemusel ani absolvovat celou řadu zdlouhavých bilaterálních jednání.

V roce 1994 uzavřelo ESVO s EU dohodu, na jejímž základě bylo kolem 7000 evropských předpisů inkorporováno do práva EHP (tedy i vnitrostátních právních řádů členských států ESVO).[108] Pokud by si tedy Velká Británie chtěla ponechat přístup na jednotný trh, musela by všechny tyto legislativní akty evropského původu zachovat ve svém právním systému. Ovšem s tím rozdílem, že členské státy EU mají reálný vliv na obsah norem práva EU, zatímco státy stojící mimo Unii nikoliv. Nevýhoda spočívá také ve svobodě kontroly nad vlastní obchodní politikou. Členové EHP totiž mezi sebou netvoří celní unii, takže na státy ESVO jsou ze strany EU kladeny náročnější pravidla prokazování původu zboží,

---

[106] TELL CREMADES, Miguel. Brexit and the European Union: General Institutional and Legal Considerations. In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament. 2017, s. 29 [cit. 14. 10. 2017].
[107] Velká Británie byla zakládajícím členem ESVO v roce 1961, avšak vstupem do Evropského společenství v roce 1973 její členství zaniklo.
[108] PIRIS, 2016, op. cit., s. 6.

aby se na evropský trh nedostalo zboží ze třetích zemí bez potřebného zaplacení celního tarifu.[109] V neposlední řadě i v ESVO platí, že členský stát se musí vzdát části své suverenity ve prospěch organizace. Spojené království by tak muselo akceptovat nadřazenost Rady ESVO dohlížející na plnění Dohody o EHP a především by muselo respektovat jurisdikci Soudního dvora ESVO. Se vstupem do EHP by navíc musela souhlasit nejen EU, ale každý její členský stát plus Lichtenštejnsko, Norsko a Island jakožto členové ESVO. Ostatně o této možnosti se nijak příznivě nezmiňoval ani tehdejší ministerský předseda Velké Británie David Cameron na konferenci v Reykjavíku v říjnu 2015.[110]

4.2.2 Švýcarský model

Jako další koncept nového uspořádání obchodních vztahů se nabízí vzor Švýcarska. Ačkoliv je Švýcarsko členem ESVO, v referendu v roce 1992 odmítlo Dohodu o EHP. Následovala tak dlouhá bilaterální jednání o podobě speciálních vztahů mezi ním a EU, která vyústila v sérii různých dohod. Dvoustranná vyjednávání probíhala v několika kolech. První balíček smluv obsahoval evropskou legislativu, kterou Švýcarsko považovalo za přijatelnou pro jeho vnitrostátní právo.[111] V dohodách bylo mj. zakotven *princip gilotiny*, tedy že v účinnost musí vejít všechny dohody, případně pokud některá z nich bude zrušena, zruší se automaticky všechny ostatní.[112] První dohody byly později doplněny dalšími, které se týkají oblastí azylového práva, bezpečnosti či přístupem k Schengenské dohodě. Jednou z nejdůležitějších dohod mezi EU a Švýcarskem je právě možnost volného

[109] PIRIS, 2016, op. cit., s. 6.
[110] WATT, Nicholas a MASON, Rowena. Cameron tells anti-EU campaigners: „Norway option“ won’t work for Britain. *Theguardian.com* [online]. Guardian Media Group, publikováno dne 28. října 2015 [cit. 10. 4. 2014].
[111] TELL CREMADES, 2017, op. cit., s. 31.
[112] Switzerland’s European policy. In: *eda.admin.ch* [online]. Federální ministerstvo zahraničních věcí Švýcarska. 2017, s. 4 [cit. 10. 4. 2017].

pohybu osob, který byl ovšem v referendu z 9. února 2014 částečně omezen.[113] Další kladnou stránkou vztahů mezi EU a Švýcarskem je právní rámec, kterým se řídí všechny dohody. Ty nejsou postavené na evropském právu, nýbrž na klasickém mezinárodním právu, z čehož pro Švýcarsko vyplývá svoboda jurisdikce a nevázanost rozhodnutími Soudního dvora.[114] Švýcarský model by se tak na první pohled mohl zdát ideální pro vystupujícího člena z EU. Ovšem i on má své nevýhody.

Pravděpodobně tou největší, která stojí především proti pozici Velké Británie, je absence smlouvy umožňující volný pohyb služeb mezi konfederací a EU, zvláště těch finančních. Vzhledem k tomu, že londýnská City je po celá desetiletí finančním centrem nejen EU, ale de facto celé Evropy, stala se i sídlem mnoha světových bank, včetně těch švýcarských, které operují na trhu EU prostřednictvím svých dceřiných společností se sídlem právě v Londýně. Pokud by Spojené království ztratilo přístup na trh s volným pohybem finančních služeb, přestal by být Londýn pro finanční svět atraktivní, což by pro zemi závislou na příjmech z finančnictví mohlo mít neblahé následky.[115]

V neposlední řadě je nutno podotknout, že současný švýcarský model kritizují nejen členské státy EU, ale hlasy proti se ozývají i od samotných představitelů EU. Režim nastavený švýcarskou stranou totiž připomíná systém *„pick and choose“* postavený na celé řadě výjimek, které EU „v tichosti“ akceptuje.[116] V praxi sice Švýcarsko musí implementovat evropské normy do svého práva (a poté se držet rozhodnutí Soudního dvora), ovšem pouze v oblastech, ve kterých se sám rozhodne s EU spolupracovat. Nehledě na fakt, že Bruselu postupně dochází trpělivost s nedostatečnou rychlostí provádění evropských norem

---

[113] Více k tomuto tématu viz DE MICCO, Pasquale. Switzerland votes „against mass immigration“: How can he EU respond? In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament. 15. února 2014 [cit. 10. 4. 2014].
[114] PIRIS, 2016, op. cit., s. 7.
[115] TELL CREMADES, 2017, op. cit., s. 32.
[116] SCHWOK, René. *Switzerland – European Union: An Impossible Membership?* Brussels: P.I.E. Peter Lang. 2009, s. 89.

do švýcarského práva. V souvislosti s posledním referendem o imigraci, zmíněném výše, tak EU připravuje reformu dosavadních dohod, kam by ráda zakomponovala automatickou implementaci evropského práva do práva švýcarského a všeobecnou akceptaci jurisdikce Soudního dvora.[117]

Nedá se tedy předpokládat, že by se EU pouštěla do formování nových bilaterálních vztahů založených na švýcarském modelu. Stejně tak pravděpodobně nemůže Londýn počítat s tak velkým benefitem, jakým je otevření evropského finančního trhu, za situace, kdy sám by si z oblastí evropské regulace vybral pouze to, co by se mu hodilo, navíc v postavení toho, kdo odmítl dále plnit cíle stanovené Smlouvami.

4.2.3 Turecký model

V roce 1963 byla podepsána v Ankaře asociační dohoda mezi EU a Tureckem, na jejímž základě vznikla v roce 1995 mezi těmito dvěma ekonomikami celní unie.[118] Turecko tak přijalo jednotný evropský celní tarif a mělo pootevřené dveře na evropský volný trh, a to konkrétně v oblasti pohybu průmyslových výrobků a průmyslově zpracovaných zemědělských produktů. Obě země navíc mezi sebou zrušily cla, množstevní omezení i poplatky vztahující se na dané zboží v rámci vzájemného obchodu. Stejně jako Švýcarsko, ani Turecko však nemá zajištěný volný pohyb služeb. [119]

V 2. polovině 20. století se celní unie jevily jako efektivní, ovšem ve 21. století se takové uspořádání obchodních vztahů zdá být poměrně zastaralé. Právě celní unie s Tureckem je toho příkladem. Pokud se Evropské unii podaří uvést v platnost dvě významné dohody o volném obchodu s USA a Kanadou,[120] budou

---

[117] TELL CREMADES, 2017, op. cit., s. 32.

[118] Dohoda zakládající Asociaci mezi Evropským hospodářským společenstvím a Tureckem ze dne 12. září 1963. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad Evropské unie pro publikaci [cit. 10. 4. 2017].

[119] LEBDOVÁ, Zuzana. Fungování celní unie mezi Evropskou unií a Tureckem. *e-polis.cz* [online]. Akademický Spolek CPSSU Plzeň, publikováno dne 5. září 2016 [cit. 10. 4. 2017]

[120] Transatlantické obchodní a investiční partnerství s USA a Komplexní hospodářská a obchodní dohoda s Kanadou

z těchto smluv profitovat pouze smluvní strany, neboť Turecko bude muset importovat zboží z těchto zemí bez možnosti vyjednání vlastních obchodních podmínek.[121]

Pro Velkou Británii by nejspíše ani turecký model nebyl zajímavý. Aby totiž měla přístup na evropský jednotný trh, musela by přijmout tarify stanovené EU a přijmout celou řadu regulací týkajících se průmyslových standardů. Navíc, jak už bylo řečeno, ani tento model by ji nezajistil volný pohyb služeb ani osob.

4.2.4 Model Světové obchodní organizace

Pokud se během následujících dvou let po aktivaci čl. 50 SEU (nebo po uplynutí prodloužené lhůty) vystupující členský stát nedohodne na úpravě budoucích obchodních vztahů s EU, automaticky přejde do režimu práva Světové obchodní organizace (dále jen „WTO“).[122] V případě Brexitu však poskytnou pravidla WTO pouze stejný přístup na evropský trh jako ostatním zemím, které postrádají jakoukoli obchodní mezinárodní smlouvu s EU (například Rusko nebo Čína).[123] Obecně bude moci Spojené království těžit výhody ze všech práv a povinností stanovených v multilaterálních dohodách WTO. Evropská unie pak disponuje četnými výhradami, které limitují přístup na evropský jednotný trh. Tyto výhrady jsou aplikovány jak na úrovni EU, tak na úrovni členských států, což je důsledek užívání smíšených smluv Evropskou unií. Tyto výhrady v kombinaci s doložkami nejvyšších výhod mohou zvýšit náklady britských firem na export do zemí EU. Stejně tak poskytování služeb je limitováno režimem WTO, což opět znamená zhoršený přístup na finanční trh EU.[124]

Z hlediska zásahu evropské regulace do vnitrostátního práva je tak systém WTO výhodný jako prozatímní řešení, kterým vystupující země překlene období

---

[121] TELL CREMADES, 2017, op. cit., s. 33.
[122] The „WTO option“ for Brexit is far from straightforward. *Economist.com* [online] The Economist Newspaper Limited, publikováno dne 7. ledna 2017 [cit. 10. 4. 2014].
[123] PIRIS, 2016, op. cit., s. 10.
[124] TELL CREMADES, 2017, op. cit. 36.

vakua. Z dlouhodobého hlediska se však domnívám, že taková struktura obchodních vztahů, konkrétně mezi Velkou Británií, jakožto pátou největší ekonomikou světa, a EU, tedy vůbec největší světovou ekonomickou zónou, není dlouhodobě udržitelná.

Na závěr tohoto modelu je ještě nutné zmínit, že Velká Británie (stejně jako každý jiný člen EU) disponuje ve WTO dvojím členstvím. Je to výsledek nabytí právní subjektivity Evropské unie, která ve WTO vystupuje jako subjekt mezinárodního práva a zastupuje tak i své členy. Vystoupením z EU však členství ve WTO nezaniká, člen si pouze vezme zpět kompetence, které dříve přenesl na EU.

5. BREXIT

Hlavním tématem politické kampaně před parlamentními volbami ve Velké Británii v roce 2015 byl případný odchod z Evropské unie. Do svého programu jej začlenila i Konzervativní strana tehdy v čele s premiérem Davidem Cameronem, který slíbil vypsání celostátního referenda o setrvání či vystoupení Spojeného království z EU (dále jen „Brexit“) do konce roku 2017.[125] Cameron tehdejší volby vyhrál, a ještě v roce 2015 byl skutečně britským parlamentem přijat a královnou podepsán zákon o uspořádání referenda.[126] Ačkoliv konzervativní vláda a většina majoritních stran prosazovala setrvání v EU, voliči 23. června 2016 rozhodli těsnou nadpoloviční většinou pro vystoupení.[127]

Události pak nabraly poměrně rychlý spád. David Cameron reagoval okamžitou rezignací a ve funkci premiéra ho nahradila konzervativní Theresa Mayová, jejíž administrativa byla pověřena vyvést Velkou Británii z EU. Ještě před jejím jmenováním do úřadu se v celé Evropské unii spekulovalo, jaký postoj zaujme nová britská vláda k procesu vystoupení. Hlavně média si oblíbila výrazy *hard* (nebo také *clean*) a *soft* Brexit. Ten první, *tvrdý*, by znamenal odmítnutí všech kompromisů ze strany Velké Británie v otázkách volného pohybu osob, opuštění evropského jednotného trhu a obchodování s EU na základě pravidel WTO. Cesta *jemného* Brexitu by pak vedla k ustanovení jedné z forem jednotného trhu s EU výměnou za určitý stupeň svobody pohybu osob.[128]

V polovině ledna pak premiérka Mayová naznačila, že se Spojené království vydá cestou *tvrdého* Brexitu, když ve své řeči oznámila, že „*nová ´Globální Británie´…nebude částečným členem Evropské unie, asociačním členem Evropské*

---

[125] The Conservative Party Manifesto 2015. In: *conservatives.com* [online]. Konzervativní strana Spojeného království [cit. 10. 4. 2017].

[126] SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ. European Union Referendum Act 2015 zde dne 17. prosince 2015. In: *legislation.gov.uk* [online]. Národní archivy [cit. 10. 4. 2017].

[127] 51,89% voličů hlasovalo pro vystoupení, zatímco 48,11% pro setrvání, rozdíl činil cca 1,25 milionu hlasů. Viz EU referendum results. In: *electoralcommission.org.uk* [online]. Volební komise Spojeného království [cit. 10. 4. 2017].

[128] Brexit: What are the options? *BBC.com* [online]. British Broadcasting Corporation, publikováno dne 15. ledna 2017 [cit. 10. 4. 2017]

unie nebo čímkoliv, co by nás nechalo napůl uvnitř a napůl venku. Nechceme přijmout model, který nyní užívají jiné státy. "[129] Z toho vyplývá, že Velká Británie se pokusí jít vlastní cestou a nevyužít tak žádnou modelovou situaci nastíněnou v předchozí kapitole. Je tedy velmi pravděpodobné, že pokud si Spojené království nevyjedná speciální dohodu, tak bude bezprostředně po účinku vystoupení aplikováno obchodování EU na základě pravidel WTO.

Premiérku Mayovou však nebude čekat politická bitva pouze na evropském poli, ale také na tom domácím. Referendum rozdělilo Brity více než si původně připouštěli. Zatímco Skotsko, Severní Irsko i Gibraltar volili pro setrvání v EU, Angličané naopak hlasovali pro vystoupení, jen Londýn zůstal malým proevropským ostrovem. V souvislosti s výsledkem plebiscitu tak Skotové opět vyvolali otázku opakování nedávného referenda o skotské nezávislosti.[130]

Na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojeného království z konce ledna 2017[131] britský parlament 13. března 2017 přijal zákon o notifikaci Evropské unii o vystoupení Velké Británie z EU, který o tři dny později podepsala královna Alžběta II.[132] Tím byla odstraněna poslední legislativní překážka a premiérce Mayové tak nic nebránilo v aktivaci článku 50 SEU.

29. března 2017 obdržel předseda Evropské rady Donald Tusk z rukou britského velvyslance při EU dopis s žádostí o zahájení procesu vystoupení Spojeného království z Evropské unie, vůbec první takového druhu v historii.[133]

---

[129] The government's negotiating ojectives for exiting the EU: PM speech. In: *gov.uk* [online]. Her Majesty's Government, publikováno 17. ledna 2017 [cit. 10. 4. 2017]

[130] CARRELL, Severin. Scottish parliament votes for second independence referendum. *theguardian.com* [online]. Guardian News and Media, publikováno dne 28. března 2017 [cit. 10. 4. 2017]

[131] Rozsudek Nejvyššího soudu Spojeného království ve věci UKSC 5 R (Miller and another) v Secretary of State for Exiting the European Union ze dne 24. ledna 2017. In: *supremecourt.uk.* Nejvyšší soud Spojeného království [cit. 10. 4. 2017]

[132] SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ. European Union (Notification of Withdrawal) Act 2017 (c. 9) ze dne 16. března 2017. In: legislation.gov.uk. Národní archivy Spojeného království [cit. 10. 4. 2017]

[133] Article 50 letter: Read Theresa May's full message to the EU as Brexit beings. *independent.co.uk* [online]. Independent Print Limited, publikováno 29. března 2017 [cit. 14. 10. 2017].

ZÁVĚR

Tato práce se věnovala problematice právních aspektů vystoupení státu z mezinárodní organizace. Je nutno zdůraznit *mezinárodní organizace*. V současné době se totiž hovoří hlavně o Brexitu, ovšem institut vystoupení z nadstátních celků je znám již z historie. Proto jedním z cílů této práce bylo popsat nejčastější možnosti zániku členství v obecných mezinárodních organizacích. Pro lepší představu byly použity konkrétní příklady, které jsou s jednotlivými typy zániku členství spojeny. Aplikace teoretických poznatků na případy České republiky a Kosova pak byla více než žádoucí. Vzhledem k omezenému rozsahu nebylo bohužel možné proniknout více do historie obou státních útvarů, přestože historicko-společenské základy obou zemí si jsou nemálo podobné.

Cílem druhé poloviny pak logicky musel být článek 50 Lisabonské smlouvy a s tím související otázky postavení členského státu, který se rozhodne toto ustanovení tzv. aktivovat. Prostor tak byl dán především *právním aspektům vystoupení*, ovšem zatím stále v teoretické rovině. Svědky reálných dopadů pak budeme v následujících měsících a letech a zpětně bude zajímavé pozorovat, zda nějaký z modelových příkladů byl uplatněn či ne.

Závěrem je třeba říci, že téma právní aspekty vystoupení z mezinárodní organizace, s důrazem na Brexit, je jako téma na bakalářskou (i jinou) práci prakticky tím nejaktuálnějším možným. Sám jsem toho byl svědkem při psaní této práce, kdy se situace na politické scéně měnila takřka ze dne na den, stejně jako se v průběhu několika měsíců objevilo mnoho nové odborné literatury (v drtivé většině bohužel zahraniční) zabývající se budoucností právního režimu ve Spojeném království.

„We are only as strong as we are united, as weak as we are devided.“[134]

Professor Albus Dumbledore

[134] ROWLING, J. K., *Harry Potter and the Goblet of Fire*. New York: Scholastic. 2000, s. 723.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOGRAFIE A ODBORNÁ LITERATURA

1. AUST, Anthony. *Handbook of International Law*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press. 2010, 526 s. ISBN: 978-0521133494
2. BAŇOUCH, Hynek a FEDORKO, Martin. *Mezinárodní organizace*. Brno: Masarykova univerzita. 2000, 254 s. ISBN: 80-210-2474-7.
3. DAVID, Vladislav. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2 aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges. 2011, 448 s. ISBN: 978-80-87212-86-8
4. DAVID, Vladislav; SLADKÝ, Pavel a ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné*. 2 přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde. 2005, 439 s. ISBN: 80-7201-557-5.
5. FRANSEN, Frederic J. *The Supranational Politics of Jean Monnet: Ideas and Origins of the European Community*. Westport, CT: Greenwood Press, 2001, 157 s. ISBN 978-0313318290.
6. GIBBONS, S.R. a MORICAN, P. *The League of Nations and UNO*. London: Longman. 1970, 170 s. ISBN: 0-582-20438-0.
7. HEHIR, Aidan. *Kosovo, Intervention and Statebuilding: The International Community and the Transition to Independence*. London: Routledge. 2010, 207 s. ISBN: 978-0-415-56167-9
8. CHESTERMAN, Simon; FRANCK Thomas M. a MALONE David. *Law and Practice of the United Nations: Documents and Commentary*. New York: Oxford University Press. 2008, 648 s. ISBN: 978-0-19-530843-3
9. ISTREFI, Kushtrim. *Secession, Statehood and the Recognition of Kosovo: An examination of Kosovo's statehood under International Law*. Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing. 2010, 55 s. ISBN: 978-3-8383-7213-6
10. KADLECOVÁ, Marta; SCHELLE, Karel; VESELÁ, Renata, VLČEK, Eduard; VOJÁČEK, Ladislav a ŽIDLICKÁ, Michaela. *Právní dějiny*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia. 2005, 816 s. ISBN 80-86861-10-4.

11. KELSEN, Hans. *The Law of the United Nations: A Critical Analysis of Its Fundamental Problems*. 7th ed. New Jersey: The Lawbook Exchange, Ltd. 2008, 994 s. ISBN: 978-1584770770
12. MAZÁK, Ján a JÁNOŠÍKOVÁ, Martina. *Lisabonská zmluva: ústavný systém a súdna ochrana*. Bratislava: Iura Edition. 2011, 306 s. ISBN: 978-80-8078-416-4
13. MONNET, Jean. *Paměti.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 395 s. ISBN 978-80-7380-372-8.
14. PIRIS, Jean-Claude. *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press. 2010, 426 s. ISBN: 978-0-521-14234-2
15. POTOČNÝ, Miroslav a ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné – zvláštní část*. 6., dopl a rozšř. vyd. Praha: C. H. Beck. 2011, 533 s. ISBN: 978-80-7400-398-1.
16. POTOČNÝ, Miroslav a ŠIBAJEVA, Jelena Aleksejevna. *Právo mezinárodních organizací*. Praha: PANORAMA. 1984, 115 s.
17. ROWLING, J.K., *Harry Potter and the Goblet of Fire*. New York: Scholastic. 2000, 734 s. ISBN: 0-439-13959-7
18. SCHWOK, René. *Switzerland – European Union: An Impossible Membership?* Brussels: P.I.E. Peter Lang. 2009, 158 s. ISBN: 978-90-5201-576-7
19. STEIN, Eric. *Česko – Slovensko: konflikt – roztržka – rozpad*. Praha: Academia. 2000, 374 s. ISBN: 80-200-0752-0.
20. SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář*. Praha. C. H. Beck. 2010, 1299 s. ISBN: 978-80-7400-39-4.
21. ŠTĚPÁNEK, Václav. *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo: kosovská otázka ve 20. století.* Brno: Masarykova univerzita. 2011, 471 s. ISBN: 978-80-210-5476-9.

22. ŠTURNA, Pavel; ČEPELKA, Čestmír a BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2011, 404 s. ISBN: 978-80-7380-341-4.
23. TÝČ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Brno: Masarykova univerzita. 1995, 116 s. ISBN: 80-210-1224-2.
24. WELLER, Marc. *Contested statehood: Kosovo's Struggle for Independence*. Oxford: Oxford University Press. 2009, 321 s. ISBN: 978-0-19-956616-7
25. WOLF, Karol. *Podruhé a naposled aneb Mírové dělení Československa*. Praha: G plus G. 1998, 141 s. ISBN: 80-86103-10-2

ODBORNÉ ČLÁNKY

26. ATHANASSIOU, Phobeus. Withdrawal and Expulsion from the EU and EMU: Some Reflections. *Legal Working Paper Series* [online]. Evropská centrální banka. 2009, no. 10, s. 1-50 [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf
27. ATKINSON, Glen W. Legal Foundations of European Economic Integration. *Journal of Economic Issues* [online]. 1984, vol. 18, no. 2, s. 507-515 [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/4225445.pdf
28. DRTINOVÁ, Daniela. Sukcese do smluv a rozpad ČSFR. *Mezinárodní vztahy*. 1997, roč. 32, č. 4, s. 57-61. ISSN: 0323-1844
29. FELD, Lars P. The European Constitution Project from the Perspective of Constitutional Political Economdy. *Public Choice* [online]. 2005, vol. 122, no. 3/4, s. 417-448 [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/30026565.pdf

30. GRUDA, Zeinullah. Some Key Principles for a Lasting Solution of the Status of Kosovo: Uti Possidetis, the Ethnic Principle, and Self-Determination.*Chicago-Kent Law Review* [online]. 2004, vol. 80, no. 1, s. 353-394 [cit. 10. 1. 2017]. ISSN: 0009-3599. Dostupné z: http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3484&context=cklawreview
31. HERBST, Jochen. Observations on the Right to Withdraw from the European Union: Who are the „Masters of the Treaties"? *German Law Journal* [online]. 2005, vol 6, no. 11, s. 1755-1760 [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dcc0c8495/t/576356ecd1758e9827828833/1466128109283/GLJ_Vol_6_No_11_Herbst.pdf
32. HILLION, Christophe. Leaving the European Union, the Union way: A legal analysis of Article 50 TEU. *European Policy Analysis / Swedish Institute for European Policy Studies* [online]. 2016, 12 s. [cit. 4. 4. 2017]
33. KELSEN, Hans. Withdrawal from the United Nations. *The Western Political Quarterly* [online]. 1948, vol. 1, no. 1, s. 29-43. [cit. 1. 2. 2017] ISSN: 00434078. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/443041.pdf
34. LIVINGSTONE, Frances. Withdrawal from the United Nations: Indonesia. *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. 1965, vol. 14., no. 2, s. 637-646 [cit. 1. 2. 2017]. ISSN: 00205893. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/756973.pdf
35. MARKOVÁ, Jana. Postavení České republiky v Mezinárodním měnovém fondu. *Český a finanční účetní časopis*. 2014, roč. 9, č. 3, s. 91-106. ISSN: 1802-2200
36. MILLER, Vaughne. Legislating for Brexit: EU external agreements. In*: Commons Briefing Papers* [online]. House of Commons Library 2017, no. 7850, 91 s. [cit. 10. 4. 2014]. Dostupné z: http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7850/CBP-7850.pdf

37. MULLERSON, Rein. The Continuity and Succession of States, by Reference to the Former USSR and Yugoslavia. *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. 1993, vol. 42, no. 3, s. 473-493 [cit. 16. 2. 2017]. ISSN: 00205893. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/760961.pdf
38. PIRIS, Jean-Claude. If the UK votes to leave: The Seven Alternatives to EU Membership. In: *cer.org.uk* [online]. The Centre for European Reform. 2016, 14 s. [cit. 10. 4. 2014]. Dostupné z: https://www.cer.org.uk/sites/default/files/pb_piris_brexit_12jan16.pdf
39. SOHN, Louis B. Expulsion or Forced Withdrawal from an International Organization. *Harvard Law Review* [online]. 1964, vol. 77, no. 8, s. 1381-1425 [cit. 1. 2. 2017]. ISSN: 0017-811X. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/1339157.pdf
40. SPIERMANN, Ole. The Other Side of the Story: An Unpopular Essay on the Making of the European Community Legal Order. *European Journal of International Law* [online]. 1999, vol. 10, no. 4, s. 763-789 [cit. 4. 3. 2017]. ISSN: 1464-3596 Dostupné z: http://www.ejil.org/pdfs/10/4/609.pdf
41. ŠTIKOVÁ, Radka. Členství Československa v Mezinárodním měnovém fondu v období 1945-1954. *Mezinárodní vztahy*. 2009, roč. 44, č. 3, s. 74-91. ISSN: 0323-1844
42. TELL CREMADES, Miguel. Brexit and the European Union: General Institutional and Legal Considerations. In: e*uroparl.europa.eu* [online]. Evropský parlament. 2017, 54 s. [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/571404/IPOL_STU(2017)571404_EN.pdf

PRÁVNÍ PŘEDPISY A SOUVISEJÍCÍ DOKUMENTY

43. Ankarská dohoda ustavující Asociaci mezi Evropským hospodářským společenstvím a Tureckem ze dne 12. září 1963. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f8e2f9f4-75c8-4f62-ae3f-b86ca5842eee.0008.02/DOC_2&format=PDF
44. Dohoda o stabilizaci a přidružení mezi Evropskou unií a Evropským společenstvím pro atomovou energii na jedné straně a Kosovem na druhé straně ze dne 27. října 2015. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A0316(01)&from=EN
45. Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora ze dne 26. června 1945. In: *treaties.un.org* [online]. United Nations [cit. 1. 2. 2017]. Dostupné z: https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf
46. Jednací řád Evropského parlamentu, 8. volební období. In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament. 2014 [cit. 4. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/sipade/rulesleg8/Rulesleg8.CS.pdf
47. Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství ze dne 13. prosince 2007. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://publications.europa.eu/resource/cellar/688a7a98-3110-4ffe-a6b3-8972d8445325.0003.01/DOC_19
48. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 ze dne 10. června 1999. In: *UN.org* [online]. United Nations [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: http://undocs.org/S/RES/1244(1999)

49. Smlouva o Evropské unii ze dne 7. února 1992, v konsolidovaném znění. In: *EUR-lex* [právní informační systém. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=CS
50. Smlouva o fungování Evropské unie ze dne 30. března 2010, v konsolidovaném znění. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské Unie [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=CS
51. Smlouva o Ústavě pro Evropu ze dne 29. října 2004. In: *EUR-lex* [právní informační systém] Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2004:310:FULL&from=en
52. Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli ze dne 18. dubna 1951. In: *euroskop.cz* [online]. Odbor komunikace o evropských a institucionálních záležitostech Úřadu vlády České republiky [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/753-smlouva_o_esuo.pdf
53. Smlouva o založení Evropských společenství ze dne 26. února 2001. In: *euroskop.cz* [online]. Odbor komunikace o evropských a institucionálních záležitostech Úřadu vlády České republiky [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf
54. SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ. European Union Referendum Act 2015 ze dne 17. prosince 2015. In: *legislation.gov.uk* [online]. Národní archivy Spojeného království [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/36/pdfs/ukpga_20150036_en.pdf

55. SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ. European Union (Notification of Withdrawal) Act 2017 (c. 9) ze dne 16. března 2017. In: *legislation.gov.uk*. Národní archivy Spojeného království [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/9/pdfs/ukpga_20170009_en.pdf
56. Usnesení České národní rady č. 116 o schválení Prohlášení České národní rady k parlamentům a národům světa ze dne 17. prosince 1992. In*: Digitální parlamentní knihovna* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [cit. 9. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1992cnr/usneseni/u0116.htm
57. Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 1. 2017]
58. Ústavní zákon č. 452/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 1. 2017]
59. Ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 1. 2017]
60. Vídeňská úmluva o smluvním právu ze dne 23. května 1969. In: *treaties.un.org* [online]. United Nations [cit. 1. 2. 2017]. Dostupné z: https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf
61. Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke smlouvám ze dne 23. srpna 1978. In: *legal.un.org* [online]. United Nations [cit. 16. 2. 2017]. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/_3_2_1978.pdf

62. Vídeňská úmluva o sukcesi států ve vztahu ke státnímu majetku, státním archivům a státním luhům ze dne 8. dubna 1983 In: *legal.un.org* [online]. United Nations. [cit. 16. 2. 2017]. Dostupné z: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_3_1983.pdf

JUDIKATURA

63. Poradní posudek Mezinárodního soudního tribunálu č. 2010/25 ze dne 22. července 2010. In: *ICJ-CIJ.com* [online]. International Court of Justice [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf
64. Posudek Soudního dvora č. 1/91 ze dne 14. prosince 1991 ve věci Návrh dohody mezi Společenstvím na jedné straně a zeměmi Evropského sdružení volného obchodu na straně druhé o vytvoření Evropského hospodářského prostoru. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar%3Aefe0bbc1-9bd7-4058-9b08-bfcbdf60d43f.0002.06%2FDOC_1&format=PDF
65. Rozsudek Nejvyššího soudu Spojeného království ve věci UKSC 5 R (Miller and Another) v Secretary of State for Exiting the European Union ze dne 24. ledna 2017. In: *supremecourt.uk.* Nejvyšší soud Spojeného království [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2016-0196-judgment.pdf
66. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 1971. Komise Evropských společenství v. Francouzská republika. Věc C-7/71. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A61971CJ0007&from=EN

67. Rozsudek Soudního dvora (velký senát) ze dne 15. července 1964. Flaminio Costa v. E.N.E.L. Věc C-6/64. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A61964CJ0006&from=EN
68. Rozsudek Soudního dvora (velký senát) ze dne 5. února 1963. NV Algemene Transporten Expeditie Onderneming van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen. Věc C-26/62. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikaci Evropské unie [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61962CJ0026&from=EN

INTERNETOVÉ ZDROJE

69. Article 50 letter: Read Theresa May's full message to the EU as Brexit beings. *independent.co.uk* [online]. Independent Print Limited, publikováno 29. března 2017 [cit. 14. 10. 2017]. Dostupné z: http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/article-50-letter-read-full-brexit-theresa-may-takes-uk-out-of-eu-statement-a7655566.html
70. Brexit: What are the options? *BBC.com* [online]. British Broadcasting Corporation, publikováno dne 15. ledna 2017 [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.bbc.com/news/uk-politics-37507129
71. CARRELL, Severin. Scottish parliament votes for second independence referendum. *theguardian.com* [online]. Guardian News and Media, publikováno dne 28. března 2017 [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/politics/2017/mar/28/scottish-parliament-votes-for-second-independence-referendum-nicola-sturgeon

72. DE MICCO, Pasquale. Switzerland votes „against mass immigration“: How cant he EU respond? In: *europarl.europa.eu* [online]. Evropský parlament, publikováno dne 15. února 2014 [cit. 10. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2014/522327/EXPO-AFET_SP(2014)522327_EN.pdf
73. HEYWOOD, Debbie. Brexit – the potential impact on the UK's law system. *TaylorWessing* [online]. TaylorWessing LLP, publikováno v červnu 2016 [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: https://united-kingdom.taylorwessing.com/download/article-brexit-uk-legal-system.html
74. KOUTRAKOS, Panos. What does Brexit mean for international trade agreements? *Mockton Chambers* [online]. Mockton Chambers, publikováno 6. července 2016 [cit. 10. 4. 2014]. Dostupné z: https://www.monckton.com/brexit-mean-international-trade-agreements/
75. LEBDOVÁ, Zuzana. Fungování celní unie mezi Evropskou unií a Tureckem. *e-polis.cz* [online]. Akademický Spolek CPSSU Plzeň, publikováno dne 5. září 2016 [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.e-polis.cz/clanek/fungovani-celni-unie-mezi-evropskou-unii-a-tureckem.html
76. The „WTO option“ for Brexit is far from straightforward. *Economist.com* [online] The Economist Newspaper Limited, publikováno dne 7. ledna 2017 [cit. 10. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.economist.com/news/finance/21713818-becoming-independe nt-member-wto-could-be-difficult-process
77. VAN DER LOO, Guillaume a BLOCKMANS, Steven. The Impact of Brexit on the EU's International Agreement. In: *ceps.eu* [online]. Centre for European Policy Studies, publikováno 15. července 2016 [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: https://www.ceps.eu/publications/impact-brexit-eu%E2%80%99s-international-agreements

78. WATT, Nicholas a MASON, Rowena. Cameron tells anti-EU campaigners: „Norway option“ won’t work for Britain. *Theguardian.com* [online]. Guardian Media Group, publikováno dne 28. října 2015 [cit. 10. 4. 2014]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/politics/2015/oct/28/cameron-to-confront-norway-option-anti-eu-campaigners

OSTATNÍ ZDROJE

79. Conservative Party Manifesto 2015. In: *conservative.com* [online]. Conservative and Unionist Party. 2015 [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: https://www.conservatives.com/manifesto
80. EU referendum results. In: *electoralcommission.org.uk* [online]. Volební komise Spojeného království [cit. 10. 4. 2017] Dostupné z: http://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information¨
81. President Woodrow Wilson’s Fourteen Points ze dne 8. ledna 1918. In: *The Avalon Project* [online]. Lillian Goldman Law Library, Yale Law School [cit. 7. 1. 2017]. Dostupné z: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/wilson14.asp
82. Switzerland’s European policy. In: *eda.admin.ch* [online]. Federální ministerstvo zahraničních věcí Švýcarska. 2017, s. 4 [cit. 10. 4. 2017]- Dostupné z: https://www.eda.admin.ch/dam/dea/en/documents/fs/00-FS-Europapol-lang_en.pdf
83. The government’s negotiating objectives for exiting the EU: PM speech. In: *gov.uk* [online]. Her Majesty’s Government, publikováno 17. ledna 2017 [cit. 10. 4. 2017]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/speeches/the-governments-negotiating-objectives-for-exiting-the-eu-pm-speech

84. Závěry 2851. zasedání Rady Evropské unie k obecným záležitostem a vnějším vztahům ze dne 18. února 2008. In: *Consilium-Europa.eu* [online]. Evropská rada / Rada Evropské unie [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/gena/98818.pdf